

PRÆCEPTIONES
RHETORICÆ
CLARA BREVIQUE RATIONE
IN GRATIAM STUDIOSÆ JUVENTUTIS
EXPOSITÆ

A P. Fr. FRANCISCO MAYOL

ORD. MINOR. OBSERV.

EJUSDEM FACULTATIS IN ACADEMIA

BALEARICA PROFESSORE.

~~~~~
Al. cision Andree

SUPERIORUM PERMISSU.

PALMÆ BALEAR. IN TYPOGRAPHIA MELCHIORIS
GUASP. ANNO M.DCCC.IX.

PRÆCEPTIONES
RHETORICÆ

CLARA BREVIQUE RATIONE

IN GRATIAM STUDIOSÆ JUVENUTIS

EXPOSITÆ

P. FR. FRANCISCO MAYOLII

ORD. MINOR. OBSERV.

STUDII PRÆFECTUS IN ACADEMIA

ALLENBURY PROFESSOR

SUPERIORUM PERMISSU

IN ACADEMIA IN THEOLOGICA

GUAR. ANNO MDCCLXX

3
ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

D. D. BERNARDO NADALIO

MAJORICENSIS ECCLESIAE

ANTISTITI PRAESTANTISSIMO &c. &c.

Fr. Franciscus Mayolius S. D.

BRevem hanc, & apertam benè dicendî
Rationem, qualem Quintilianus esse debere aie-
bat, publici juris facturus; non diu mihi de-
liberandum fuit, Praesul amplissime, quin po-
tius nomini tuo inscriberetur. Quamvis enim
minimè dignum ducebam tanto Viro exiguum
adèd munus consecrare; humanitas tamen il-
la singularis, quâ natus es, & quam de om-
nibus benè merendo in dies augere non de-
sinis, in spem me adduxit maximam, &, ut
spero non inanem, fore ut non tam votum,
quam voventis animum respiceres: nequè ve-
ritus sum, ut potiùs offendi, quam lactari vi-
de-

4
derere. Non enim poteram dubitare, Te omni litterarum genere exornatum, optimis artibus patrocinio unquam defuturum, quas jamjam à pueritiâ comites, & in omni fortunæ gradu administras habuisti; ita ut etiam nunc gravissimis licet, ac plurimis muneris tui curis distentus, diis tamen aliquam temporis partem, Magnum Augustinum, & alios clarissimos Ecclesiae Antistites imitatus, tribuere non desistis. Quinimò audiui egomet, si memoriâ tenes, hujusce infelicitis aevi linguae Romanae imperitiâ Te dolentem; & certè scio in hujuscemodi studiis promovendis, quantum in Te est, diligenter insistere. Cum autem ad qualemcumque fructum, qui percipi ex hoc opusculo potest; illud etiam accedat, me scilicet esse municipem tuum, & optimas artes in eâ Academiâ profiteri, in quâ Philosophos summâ cum laude & industriâ publicè Tu quondam interpretatus fuisses; & nunc in eâdem Cancellarii munere aequissimo jure fungerè, hunc exiguum sanè laborem Te benignè suscipere, tuoque patrocinio tueri non dubitavi. Quod si hoc meae erga te observantiae argumentum, eâ, quâ praestas incredibili benignitate exceperis, novos stimulos ad Deum O. M. pro tuâ incolumitate precandum tuasque virtutes celebrandas excitabis.

5
R H E T O R I C Æ

PROLEGOMENA.

CAPUT I.

DE NATURA, MATERIA, OFFICIO, ET FINÈ

R H E T O R I C Æ.

R H E T O R I C A est: *Ars bene dicendi*; hoc est ornatè, copiosè, & adcommodatè loquendi. Ejus materia est res quaecumque, de quâ disceptari possit. Hæc autem materia *Quæstio* adpellatur, estque duplex, *infinita* una, *definita* & alia. *Infinita*, quæ apud Græcos dicitur *thesis*, & à Latinis *propositum*, seu *quæstio universalis*, est illa, quæ generaliter inquit absque circumstantiâ loci, temporis, personæ &c. ut sit nè Philosophia addiscenda? *Definita*, quæ græcè *hypóthesis*, latinè *causa* sive *quæstio particularis* nominatur, est illa, quæ universalem quæstionem restringit ad aliquas circumstantias, ut sit nè addiscenda Aristotelis Philosophia.

De-

Definitæ quæstionis tria sunt genera; *Demonstrativum* nempe, *Deliberativum* & *Judiciale*. Demonstrativum est illud; in quo aliquis laudatur, aut vituperatur. Deliberativum, in quo aliquid suadetur, aut dissuadetur. Judiciale, in quo aliquis accusatur, aut defenditur. In primo proponet Orator rei honestatem, aut turpitudinem; in secundo commodum, vel incommodum; in tertio verò, æquitatem. Hujus Artis officium, est adpositè dicere ad persuadendum. Finis autem, est re ipsâ persuadere dictione: ad hoc necesse est ut doceat, moveat, atque delectet.

CAPUT II.

DE DIVISIONE RHETORICÆ.

Rhetoricæ partes quinque vulgò numerantur: *Inventio*, *Dispositio*, *Eloquentio*, *Memoria*, & *Pronuntiatio*. Inventio est excogitatio rerum verarum aut verisimilium, quæ causam seu quæstionem probabilem reddant. Dispositio est rerum inventarum in ordinem distributio. Eloquentio est rerum inventarum ac dispositarum, flore verborum, ac lumine sententiarum exornatio. Memoria est firma orationis perceptio. Pronuntiatio est vocis, ac corporis orationi respondens moderatio. Hæc autem omnia Oratori adjumento fient, si præter
na-

naturam et ingenium, optimorum Auctorum imitatio accedat, et assidua legendi, variandi, commentandi, scribendi, atque dicendi exercitatio; secundum illud Horatii (Epist. ad Pisones) *Nocturnâ versate manu, versate diurnâ*.

LIBER I.

DE INVENTIONE.

CAPUT I.

DE LOCIS INTRINSECIS.

ARGUMENTA invenire, quibus adpositè persuadere possit, prima debet esse Oratoris cura. Est autem argumentum: *Probabile inventum ad faciendam fidem*. Argumentorum duo sunt genera, alia *intrinseca* seu *insita*, quòd petantur ab ipsâ re, de quâ agitur; et alia extra ipsam rem, et ideo *extrinseca* seu *remota* adpellantur. Loci, ex quibus argumenta intrinseca eruuntur, sexdecim ab Aristotele adsignantur, nempe Definitio, Enumeratio partium, Notatio, Conjugata, Genus, Forma, Similitudo, Dissimilitudo, Contraria, Repugnantia, Adjuncta, Antecedentia, Consequentia, Causæ, Effecta, et Comparatio. Extrinseca sunt Leges, Fama, Tabulæ, Jus-

Jurjurandum, Tormenta, Testes. De primis
præsenti fiet sermo.

DEFINITIO est: *Oratio explicans naturam reatilis.*
Vel ex Tullio: *Brevis et circumscripta rei expli-*
catio. Sed cum dicitur *brevis*, de Definitione
gicâ est intelligendum; Orator enim liberius
ornatius rem definit. Fit autem Definitio, accipitudo,
quod illi rei quæ definitur, sit commune; idque
vocatur *genus*. Deinde sumendum aliquid, quod sit
eidem particulare ac proprium, idque *differentia*
nuncupatur. Sic Rhetorica dicitur *Ars benè dicendi*.
Ars genus est, quia hoc est commune cum Grammaticâ,
Dialecticâ, Poësi &c. *Benè dicere* vero, est illius
differentia, quia hoc proprium habet, ac suum.

Multiplex est autem apud Oratores definiendi
genus, nam sæpè usurpant rei descriptionem
Definitionis vice. 1. Per *partium enumerationem*.
2. Per *causas*, quando exprimitur rei natura per
eas res, à quibus habet unde sit, et talis sit. 3.
Per *effecta*, et hic definiendi modus est apud
Oratores frequentissimus, quia notiora solent esse
effecta, quam causæ. 4. Per *negationem et affirm-*
mationem; ita nimirum ut Orator quidem di-
cat, quid res ipsa non sit, deinde quid sit ipsa,
adjectâ interdum per negationem Ironiâ. 5. Per
translationem verbi, per *similitudinem*, et *com-*
parationem. A Definitione sic argumentum effor-

ma-

inabis: Ars benè dicendi est utilis: sed Rhetorica
est Ars benè dicendi; ergo Rhetorica est

ENUMERATIO PARTIUM est: *Distributio toti-*
lous *in suas partes*; v. c. Virtus est amplectenda
prudentia, justitia, temperantia, for-
ceteræque virtutes sunt amplectendæ.
Hinc colliges, affirmatis omnibus partibus, affir-
mari etiam totum: et negatis omnibus partibus,
negari etiam totum. Locus iste per Repetitionem,
Interrogationem, et Subjectionem vulgò trac-
tatur; estque omnium locorum ad persuaden-
dum aptissimus.

NOTATIO NOMINIS seu etymologia est, quæ ver-
borum originem et significationem inquit, sic
Consul dicitur à consulendo, Senatus à senibus
&c. A Notatione Neronem non fuisse Imperato-
rem hoc modo conficies: Ille non fuit Imperator,
qui sibi non imperavit: sed Nero sibi non impe-
ravit: ergo Imperator non fuit.

CONJUGATA sunt ea, quæ ab uno eodemque no-
mine seu vocabulo derivantur; ut ab istâ vo-
ce imperium derivantur impero, Imperator. Ju-
dicem humanum esse oportere, sic à Conjugatis
argues: homo debet esse humanus: sed Judex
est homo: ergo Judex debet esse humanus. Sed
hujus utriusque loci, utpote levioris ad persua-
dendum ponderis, rarus apud Oratores est usus.

GE-

GENUS est illud, quod est commune multis. (*pro Cluent.*) Ut mare, quod suâ naturâ tranquillum sit, ventorum vi agitur et perniciem ponitur discriminem; apud Oratores autem utitur; sic et Populus Rom. suâ sponte plautrumque ita promiscuè confunditur, ut quidquid, hominum seditiosorum vocibus, ac violenter habet multa infra se sive specie, sive solo numero, dissimilissimis tempestatibus concitatur. ro diversa, genus adpelletur. A Genere sic argumentum eruitur: virtus est amanda; sed prudentia est virtus; ergo prudentia est amanda. Hoc argumenti genus frequentius in Exordiis adhibetur; hic enim Orator generatim quâdam præparationem, Antithesim, et Hypotyposim. mittere solet, quæ thesis rationem obtineant. CONTRARIA sunt ea, quæ in eodem subjecto non possunt; vel si fuerint, pugnant inter contrariorum quatuor sunt genera: Adversa, quæ sub genere sive sub universali continentur, Privantia, et Contradientia. *Adversa* Ab specie sic argumentum construes: Laudant ea, quæ inter se maximè distant, & ab eodem est pietas: sed pietas est virtus; igitur laudant subjecto se expellunt; ut sapientia, et stultitia: v. da est virtus. Odiosa est intemperantia: ergo temperantia expetenda. Variabitur hic locus si verba verberanda in aliquâ re convenientia: ita Consul, et gubernator navis sunt duo, quæ in gubernando ratione conveniunt; ut enim hic navim, ille rem publicam regit. Cave tamen ne Similitudinem cum Comparatione confundas; Similitudo enim circa rerum *qualitatem*, Comparatio vero circa quantitatem versatur: dum enim comparamus aut plus, aut minus, aut par inesse alicui dicimus. Facile à similitudine argumentum evinces, si quidpiam rei explicandæ simile adsumas: e. c.

(Cic.

Ut mare, quod suâ naturâ tranquillum sit, ventorum vi agitur et perniciem ponitur discriminem; sic et Populus Rom. suâ sponte plautrumque ita promiscuè confunditur, ut quidquid, hominum seditiosorum vocibus, ac violenter habet multa infra se sive specie, sive solo numero, dissimilissimis tempestatibus concitatur. ro diversa, genus adpelletur. A Genere sic argumentum eruitur: virtus est amanda; sed prudentia est virtus; ergo prudentia est amanda. Hoc argumenti genus frequentius in Exordiis adhibetur; hic enim Orator generatim quâdam præparationem, Antithesim, et Hypotyposim. mittere solet, quæ thesis rationem obtineant. CONTRARIA sunt ea, quæ in eodem subjecto non possunt; vel si fuerint, pugnant inter contrariorum quatuor sunt genera: Adversa, quæ sub genere sive sub universali continentur, Privantia, et Contradientia. *Adversa* Ab specie sic argumentum construes: Laudant ea, quæ inter se maximè distant, & ab eodem est pietas: sed pietas est virtus; igitur laudant subjecto se expellunt; ut sapientia, et stultitia: v. da est virtus. Odiosa est intemperantia: ergo temperantia expetenda. Variabitur hic locus si verba verberanda in aliquâ re convenientia: ita Consul, et gubernator navis sunt duo, quæ in gubernando ratione conveniunt; ut enim hic navim, ille rem publicam regit. Cave tamen ne Similitudinem cum Comparatione confundas; Similitudo enim circa rerum *qualitatem*, Comparatio vero circa quantitatem versatur: dum enim comparamus aut plus, aut minus, aut par inesse alicui dicimus. Facile à similitudine argumentum evinces, si quidpiam rei explicandæ simile adsumas: e. c. *Privantia* sunt habitus et ejus privatio; ut mors

mors et vita, visus et cæcitas. Probabitur hoc modo: vita est misera: ergo mors optabilis. *Contradicentia* sunt ea, quorum alterum alterum affirmat idem de eodem. Sic reciteres; Sapiens est; ne igitur insipientem? Omnia contrariorum genera per Antytheton exornabis.

REPUGNANTIA sunt, quæ nec certâ legeque numero inter se dissident, quâ ratio Contrariis, et Dissimilibus discernuntur. Apugnantis argumentum erues, si duo contradicentia secundum varios effectus, causas adjuncta sumpseris, ut: Si me amas, cur meberibus excipis? Cur criminaris? Cur cononeras? Cur ut inimicum aversaris?

ADJUNCTA sunt ea, quæ cum re de quâ tur, non necessariò quidem, sed probabiliter harent: ad septem genera vulgò revocantur hoc versiculo comprehensa:

Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Quomodo, Quando.

Quis personam significat, in quâ animi actiones, amorem, iram, artes &c. spectantur; sicut et bona corporis, vitia, et virtutes. *Quid* rem de quâ agitur indicat. *Ubi* differentias complectitur: si sacer, si publicus &c. *Quibus auxiliis*, hoc est quibus instrumentis ac potestatis, an baculo, an sica, an gladio? vel quâ

stris, seu adjutoribus. *Cur* causam significat maximè efficientem et finalem; ut quo condita, quâ spe &c. *Quomodo* totius rei gestæ varios modos complectitur. *Quando* tempus significat, quo aliquid sit actum; an nocte? an plenilunio? an æstate &c. Præter hæc *Adjuncta* continentia, sunt etiam *Adjuncta antecedentia* ut præcautiones, consilia, consuetudo, minæ &c. et *consequentia* ut pallor, rubor, incessus titubans, mori gladius &c.

CAUSA est id unde aliquid est; et quadruplex numeratur: Efficiens scilicet, Materialis, Formalis, & Finalis.

Efficiens est illa, à quâ res fit: ut Artifex temperat. *Materialis* est id, ex quo aliquid fit: sic causa materialis arboris est lignum. *Formalis* est, per quam res in suâ naturâ ita constituitur, ut per se à ceteris distinguatur: ut anima in homine calor in igne &c. *Finalis* est ea, propter quam quid fit; ita beata vita est causa finalis hominis. Causis argumenta deduces; si iis negatis, negentur effectus, & si causa necessaria affirmatur, affirmentur effectus.

EFFECTA sunt ea, quæ oriuntur ex causis, sicque sunt effecta, quot causæ; imò quia notiora sunt effecta quam causæ, effectorum ideo multo frequentior apud Oratores est usus. Ab effectis citatur argumentum, si ex affirmatione effecti cau-

cau-

causa affirmetur: v. gr. Fumus est: igitur cepisse, quam dedisse constat: ergo est ad res-
est, aut fuit: & è contrario. utionem cogendus.

COMPARATIO est duarum vel plurium re JUSJURANDUM est assertio alicujus rei religioso
inter se collatio. Triplex est comparationis ge- tu facta; ex quo ita argues: Hic juratam fidem
A majori ad minus, ut Martyres subeunt pro Qterposuit nullam in se culpam habere: igitur
to mortis acerbitatem: ergo exsilii molestias faullam culpam contraxit.
us devorabunt. *A minori ad majus*: ut Mi TORMENTA vel quæstiones sunt cruciatus, qui-
hujus felicitas magni ab omnibus æstimatur: us á reo veritas extorquetur; ex illis hoc modo
pluris ab omnibus æstimari debet æterna. *Appliges*. Ab hoc homine in quæstionem vocato
ad par: ut Beati vitæ innocentia, & virion potuit quidquam extorqueri: ergo causæ in-
exercitatione ad gloriam pervenerunt: igitur & cius credendus est.

TESTES sunt, qui rem testimonio confirmant:
c. Adest vir summâ religione & auctoritate L.
Lucullus, qui non opinari, sed scire; non audi-
isse, sed vidisse, dicit: ergo Archias est adscrip-
tus Heracliensium Civitati.

CAPUT II.

DE LOCIS EXTRINCESIS.

LEGES seu præjudicia, sunt sententiæ de *testimoniū* complectitur; atque illud in testimoni-
senti, vel simili causa jam pronunciata am divinum partitur, & humanum. Ad testimo-
sic argues: Fures ab incorruptis judicibus judicium divinum, apud Ethnicos, referuntur oracu-
semper damnati sunt: ergo & hi fures sunt da, auguria, Sacerdotum responsa, divinationes
nandi. &c. Apud nos autem sunt Sacra Scripturæ, Con-

FAMA seu rumor, est sermo vulgatus, multa, Ecclesiæ decreta &c. Testimonium huma-
dinis consensu confirmatus: v. gr. Hunc reum, vel est Sacrum ut SS. Patrum, Theologo-
immunem esse á culpâ omnibus innotescit: tum &c. vel prophanum ut Philosophorum, Poë-
immunis debet esse á poenâ. tarum, Oratorum, vel alterius cujusquam, cujus

TABULÆ sunt testimonia ad rei fidem scri- testimonium tantam fidem obtinebit, quantam
prolata: e. c. Ex publicis tabulis reum hunc testis ipse suâ naturâ, moribusque merebitur.

CA-

DE HIS, QUÆ CIRCA GENUS DEMONSTRATIVUM
invenienda sunt.

PRæter ea, quæ superioribus è fontibus argu-
menta ad omnia dicendi genera hauriri pos-
sunt; veteres, ut discentium laborem minuerent,
seorsum etiam præcepta tradiderunt.

GENUS DEMONSTRATIVUM amplum est, sane
quæ varium; plura enim sunt, quæ pro laudan-
dis hominibus Oratori deserviunt, sed præcipue
bona animi, ut:

Ars, pudor, ingenium, virtutis quæque facultas.

Integra vita, modi quidquid & hujus erit.

Bona corporis:

Forma, valetudo, vis, pes celer, osque suavis.

Sic pulchrum, virtus, corpus habere solet.

Bona fortunæ:

Patria, gens, patres, & opes, & copia rerum.

Copia servorum, munus, amicus, honor.

Ita autem personarum laudes disponi debent,
ut primò quæ vitam antecesserunt v. gr. Natio
Patria &c. dicantur. Deinde quæ vitam ipsam co-
mitantur; ut in pueritiâ bona indoles, ingenium
educatio: in adolescentiâ probi mores, integritas
vitæ: in juventute & virili ætate amor virtutum
institutum vitæ, res in eo præclare gestæ, fortu-
næ, dignitates, honores: in senectute prudentia,

con-

consilium, rerum publicarum gubernatio: postea
quæ vitam subsequuntur, ut honor funebris, pu-
blicus luctus, mausolæa &c.

Factum commendabitur ab utili, difficili, ho-
nesto, glorioso. Dilatabitur autem ab adjunctis:
si quis, quid primus fecit; si solus, vel cum pau-
cis; si sæpè; si ex hoc facto summa laus in aucto-
rem, in Rempublicam, in amicos redundavit &c.
Urbes laudantur præcipue à fundatore, origine,
& antiquitate, à situ loci, coeli temperie, ampli-
tudine, adificiorum elegantia, religione, præcla-
ris civibus &c. In reliquis autem rebus laudandis,
quid utile, quid jucundum ac decorum sit exco-
gitabis. Vituperatio iisdem capitibus, inversâ ta-
men ratione ac laudatio disponetur.

CAPUT IV.

DE GENERE DELIBERATIVO.

DELIBERATIVUM GENUS in suasionem,
aut dissuasionem versari jam supradictum
est: sed quum nihil sit quod magis moveat
quam honestas, utilitas, jucunditas, atque neces-
sitas; hæc præcipue proponet Orator, sed non
tam verborum copiâ, quam rationum sententia-
rumque gravitate. Exemplorum vis est etiam ad
suadendum maxima, aut recentium, quo notiora

B

sunt

sunt, aut veterum, quo plus auctoritatis habent. Dissuadere volens, rem periculosam esse, turpem incommodam, atque injucundam ostendet.

Sequebatur ut ea, quæ Judiciali generi propria sunt, exponerentur; sed quia judiciorum magna ratio, ut ea præcepta sint parum necessaria efficit; et præsertim cum tum ex dictis tum ex infra dicendis faciliè cognosci possint sequitur ut de secundâ Rhetoricæ parte dicamus.

LIBER II.

DE DISPOSITIONE.

QUÆ invenerit Orator rectè disponere, non est non parvi momenti; non enim multum juvat prægrandis exercitus, non multum robur ac fortitudo, si ordo desit ac dispositio. Ubi igitur dicenda excogitaveris, cui orationis parti, et quo ordine adtribuenda sint, animadvertere debes. Orationem autem in quatuor partes distribues; in Exordium nempe, Narrationem, Confirmationem, et Epilogum. Quarum duæ Narratio, et Confirmatio ad docendum valent; et ad impellendos animos duæ, Exordium et Epilogus, de quibus singillatim.

CAP.

CAPUT I.

DE EXORDIO.

EXORDIUM est: Pars orationis auditorum animos idoneè comparans ad reliquam dictionem. Duo sunt Exordii genera legitimum unum, alterum ex abrupto. Legitimum est illud, quo auditorum animi artis ope præparantur ad audiendum. Tribus potissimum modis præparatur auditoris animus, illum scilicet benevolum, attentum, et docilem reddendo. *Benevolum* reddet, si ejus, sive ipsius majorum virtutes ac merita commendet Orator; vel si suum in eundem obsequium, amorem, bonique communis curam testetur.

Attentum faciet, si de magnis rebus, juctis, novis atque utilibus se esse dicturum promittat. *Docilem* habebit, si breviter, apertè ac distinctè quâ de re dicturus sit, exponat. Fontes, ex quibus Exordia eruntur, præter omnia loca intrinseca, sunt etiam consuetudo aliqua, sententia gravis, historia, tabulæ &c; sed ita ut omnium aptissimum sit Exordium, quod ex ipsis causæ visceribus desumitur.

Exordium ex abrupto, est repentinus in causam ingressus sine animorum præparatione. Hoc utetur Orator, quum causa vehementiores affectus exegerit, ut prægrandis lætitiæ, doloris &c; ideòque

ideoque fiet per validiores figuras ut Apostrophæ, Exclamatio, Licentia, Deprecatio &c. Sive autem Exordium sit legitimum, sive ex abrupto; cavendum est ne sit longum, quod quidem animos non conciliat, sed avertit; ne translatum, quod aliter quam res postulat auditorem afficiat; ut si doctum habere nitatur, quem attentum requirebat et contra.

Hinc colliges Exordium esse debere: 1. *Adornatum*, hoc est elaboratum. 2. *Acutum* sive ingenio politum. 3. *Instructum*, conspicuis scilicet verborum et sententiarum figuris, tropisque ornatum. 4. Tandem ut sit causæ proprium.

Ad Exordium pertinet etiam Propositio, in qua quid, et quo ordine sit dicturus breviter explicabit Orator. Sic Cic. pro Milone: *Quid igitur aliud in iudicium venit, nisi uter utri insidias fecerit?* Et causæ partitio, ut Cic. pro lege Manili: *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo esse dicendum.* Sed caveat Orator ne nimia promittat; laudabilius est enim à modicis initiis orationem assurgere, quam coepris ingentibus deficere.

CAPUT II.

DE NARRATIONE.

NARRATIO est: *Rerum expositio, & quædam quasi sedes ac fundamentum constitution-*

DE DISPOSITIONE.

tuendæ fidei. Quatuor in eâ virtutes inesse debent brevitas nempe, perspicuitas, probabilitas, & suavitas. *Brevis* erit Narratio, si non longius petatur, & si in minutioribus non immoretur. *Perspicua*, si verbis usitatis, si ordine temporum servato, & non interrupto res exponatur. *Probabilis*, si, ut mos, opinio & natura postulat, dicatur. *Suavis* tandem fiet Narratio stili elegantia, troporum figurarumque varietate, descriptionibus, exclamationibus &c; si magna potissimum, si nova & inexpectata dicantur.

NARRATIO alia est continua, ut cum nullâ vel argumentorum, vel figurarum interjectione, rem ita gesta est exponimus (1). Alia intercissa, in qua singulæ ipsius partes, suâ statim adjunctâ probatione, vel exornatione abrumpuntur. Hæc generis demonstrativi est maximè propria; in illo enim confirmatio penè nihil aliud est, quam Narratio quadam per amplificationes intercissa, & idoneis figuris exornata (2).

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONE.

CONFIRMATIO est: *Pars orationis quâ firmanatur propria, consulantur adversa. Tota spes vincendi, & persuadendi ratio, in hac*

(1) *Vid. Orat. pro Ligar. & pro leg. Manil.*

(2) *Vid. Philipp. secund.*

parte posita est. Nam cum argumenta exposuerimus nostra, contrariaque dissolverimus; absolute erit à nobis Orationis muneri satisfactum. Ubi autem argumenta ad quamlibet causam constabunt in promptu habeas; omnia loca orationis pervestigabis; & ex quibus probationes ad rem præsentem accommodatas eruere possis (non semper enim, ut ex omnibus, necesse est) animadverte.

Hoc ut Tironibus fiat planius, sit hæc sententia rationibus confirmanda: *Nihil est in vita à virtute amabilius*; ita prædicta loca percurrere licebit; Quia virtus est propensio voluntatis ad agendum convenienter rectæ rationi (à Definitione), Quia reddit hominem prudentem, justum, fortem & temperatum (à partium Enumeratione). Quia virtus vires tribuit, non quidem corporis, sed animi (à Notatione nominis). Quia qui virtute pollet, hic vir merito vocabitur (à Conjugatis). Quia continet in se omne bonum (à Genere). Quia qui virtutem colit, erit profectò modestus (Ab Specie). Quia sicut ad cursum natus est equus, & ad arandum bos; ita ad virtutem excolendam natus est homo (à Similitudine). Quia sicut virtute destitutus similis est pecoribus; ita qui virtute nos Deo similes reddit (à Dissimilitudine). Quia virtus vitia radicitus eruit (à Contrariis). Quia qui virtuti deservit; otio, cupiditati, libidini obnoxius

us esse non potest (à Repugnantibus). Naturæ, divini auxilii præsidia ad virtutem capessendam (ab Antecedentibus). Quia est honestatis, & probitatis individua comes (ab Adjunctis). Quia virtutibus ornatus omnium amorem, laudem, & admirationem sibi conciliat (à Consequentibus). Quia est fons & origo omnium bonorum (à Causis). Quia pietas, commiseratio, religionis cultus, vitiorum extinctio ab ipsâ derivantur (ab Effectibus). Quia omne aurum et lapides pretiosi cum comparati arena sunt exigua (à Comparatione). Quia Sacrorum Librorum, & SS. Patrum testimonio maximè commendatur (à Testibus). Quia hæc non siccè, & Philosophorum more; imò copiosè & graviter tractanda sunt. Prædicta argumenta solent argumentationibus comparari; differunt enim argumentum & argumentatio, ut pars & totum; nam argumentum est ratio, quâ probamus rem propositam; argumentatio verò, est argumenti explicatio; hoc est argumentum seu ratio cum suâ conclusione. Argumentationes præcipuæ quatuor numerantur: Syllogismus, Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogismus seu Ratiocinatio est Argumentatio, quæ ex duabus propositionibus artificiosè dispositis, tertiam colligit. Tribus itaque partibus consistit: Propositione, Assumptione, & Conclusionem; sive Majori, Minori, & Consequenti. At quo-

quoniam Oratores Majori, & Minori probatione superaddere solent; hinc fit ut Syllogismus oratorius quinque partibus constet: v. gr. Omne verum est fugiendum, *Propositio*; quia turpe periculosum est, *Propositionis probatio*; sed periclitia vitium est, *Assumptio*; quia rationi atque utilitati adversatur, *Assumptionis probatio*; ergo vitia fugienda est, *Conclusio*.

Syllogismus quinquepartitus efficere volentiarum causam reddendo, vel aliquâ similitudine prius dialectico more ita efformabis: sententiae, exemplo, aut partium enumeratione illustratam in Syllogismum convertere volueris, ergo. Sit propositum idem exemplum: *Illud est tibi Conclusio*; erues deinde ad eam firmandam aliquod argumentum seu probationem ex locis *adferre beatitudinem*. Causae redditio: *Nullo oratoriis, & erit Syllogismi Assumptio*, sive *Ma est enim gens, neque fuit unquam adeo effera aut non*; propositionem postea universalem exquire *barbara, quae beatam esse non concupiscat*. Sola quae Assumptionem comprehendat; & Majorem *Dei amicitia potest nobis veram adferre beatitudinem* sive Propositionem habebis. Quod ut facilius viam. Causae redditio: *Nam quis mentis est compos, deatur, sit hæc proposita sententia in Syllogismo Divino Numine inimico, posse verè beatum esse* mium dialecticum vertenda: *Dei amicitia totæ arbitretur; cum unus Deus veram beatitudinem viribus est expetenda*: hæc erit Conclusio. *Petere tribuere possit, nunquam finem habituram? Non* tur argumentum à causis: *Quia ea sola potest nobis veram adferre beatitudinem*: hæc erit Assumptio; observatur, imò sic invertitur aliquando, ut à Sumatur denique propositio universalis, quae hanc Conclusionem ad Assumptionem, et Propositionem comprehendat, nempe: *Illud est totis viribus expetendum, quod unum potest nobis veram adferre beatitudinem*: & hæc erit Syllogismi Propositio. Oritur ergo hic Syllogismus philosophico more:

Illud

Illud est totis viribus expetendum, quod unum potest nobis veram adferre beatitudinem; Sola Dei amicitia potest nobis veram adferre beatitudinem;

Igitur Dei amicitia totis viribus est expetenda.

Hunc porrò Syllogismum dialecticum in orationem vertes; si Propositioni, & Assumptioni probationes subicias, quod facillè habebis, vel

ut Syllogismum proferri nemo animadvertat.

Enthi.

Enthimema est imperfectus Syllogismus, petendum adprobandum, quod adprobandum enim Syllogismo Propositio, vel Assumptio dandabile: ergo quod est bonum, est laudabile. matur, fiet Enthimema, ut: Improbi suis cup Epicheréma est Enthymema contractum, cupidatibus famulantur; ergo sunt servi.

Inductio est, quæ ex plurium singularium enumeratione, aliquid propter similitudinem concludit, ut: Neque Ahala Servilius, neque Pandus. Nasica, neque Opimius, neque C. Marius nefarii sunt habiti, quod hominem occiderint; ergo quamvis Milo Clodium necaverit, potest non nefarius haberi.

Exemplum, seu inductio imperfecta, est quæ ex dicto vel facto alterius aliquid concludit, ut: gr. Horatius non fuit condemnatus quod sororem necaverit: ergo nec Milo condemnandus quod hominem occiderit.

Præter supradictas argumentationum species sunt et aliæ, quarum aliquando apud Oratorem, sæpè sæpius in Judiciali adhibetur. *Amplificatio* est vehemens quædam argumentatio ad est usus: Dilemma scilicet, Sorites, et Epicheréma.

Dilemma, est argumentatio constans duabus propositionibus oppositis, quæ nihil medium patentes aperire debet Orator, omnes verborum tiuntur, adeo ut alteram concedi necesse sit, delicias aspergere, omnium sententiarum lumisic Cic. Philipp. 5. Legatos decernitis? Si utra inducere, et auditorum animis omnia afferre deprecantur, contemnet; si ut imperetis, incitamenta. Ad hæc, quæ de Amplificatione non audiet.

Sorites est argumentatio, quæ ex multis propositionibus gradatim congestis, aliquid infert eosdem prius in se impressos sentiat et inustos: v. c. Quod est bonum est expetendum, quod si ad tristitiam impellat, tristitiâ subcumbat: si

expe-

ad

CAPUT IV.

DE EPILOGO.

EPILOGUS sive Peroratio, idem est ac: *Orationis exitus*. Enumeratione et Amplificatione perficitur. *Enumeratio* est brevis præcipationum rerum in oratione dispersarum collectio.

Hæc rarò in Exornativo, aliquando in Deliberativo, sæpè sæpius in Judiciali adhibetur. *Amplificatio* est vehemens quædam argumentatio ad

est usus: Dilemma scilicet, Sorites, et Epicheréma.

Dilemma, est argumentatio constans duabus propositionibus oppositis, quæ nihil medium patentes aperire debet Orator, omnes verborum tiuntur, adeo ut alteram concedi necesse sit, delicias aspergere, omnium sententiarum lumisic Cic. Philipp. 5. Legatos decernitis? Si utra inducere, et auditorum animis omnia afferre deprecantur, contemnet; si ut imperetis, incitamenta. Ad hæc, quæ de Amplificatione non audiet.

Sorites est argumentatio, quæ ex multis propositionibus gradatim congestis, aliquid infert eosdem prius in se impressos sentiat et inustos: v. c. Quod est bonum est expetendum, quod si ad tristitiam impellat, tristitiâ subcumbat: si

expe-

ad

ad iram, irâ inflammetur; si ad metum, n. deinde collidat &c. *Vid. Cic. in orat. pro Ane, pro Rabbirio, & aliis.*

LIBER III.

DE ELOQUUTIONE.

ELOQUUTIO Rhetoricæ pars utilissimæ venustissima, et Oratoris maximè propria est ornata et elegans dicendi ratio, quâ Oratoris mentem aperit, atque animi sensa perspicuè vividè in audientium animos transfundit. At Eloquutioni ut sit Oratoris propria, multa ine debent: Latinitas nempe, quæ orationi puritat consiliet, Ornatus ut admirationi sit, Concinnitas, quæ eam in justas periodos, ac decoram veluti mensuram compingat, et Congruentia nec decore aberret. *Latine* et purè dicemus, si verba ex optimis probatisque Auctoribus, ut Tullius, Casare, Nepotè desumpta adhibeantur: Atque Sordida, prisca, nova, antiquata, poëtica, dum Turpia, rara nimis, vel peregrina cave. *Ornata* erit Oratio, si prudens troporum figurarumque usus accedat. *Concinna*, si in justam mensuram et periodum dimetiatur. *Congruentia* tandem, si stilus dicendique character observetur.

Nunc igitur de Tropis et Figuris, deinde Periodo, postea de Stilo dicemus.

CAPUT I.

TROPIS DICTIONIS, SEU QUI IN UNO VERBO POSITI SUNT.

Tropus latinè Inversio, est: *Verbi à propria significatione ad aliam cum virtute ac dignitate translatio.* Troporum species in uno verbo posita septem vulgò recensentur: Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Catachresis, Antonomasia, Onomatopoeja, Metalepsis. **METAPHORA** est Translatio verbi à propria significatione ad aliam cum aliquâ similitudine; hoc quadrifariam: quum animata pro animata, quum inanima pro inanimis, quum inanimata pro animatis, et quum animata pro inanimis ponuntur; ut leo pro viro forti, auri fames pro cupiditate, flumen eloquentiæ pro viro eloquenti, coeli oculus pro sole. Cavendum tamen nè frequentior, nè sit dissimilis, nec humilis, nec poëtica, nec à longè petita.

SYNECDOCHE tropus est, in quo totum pro partibus, vel pars pro toto sumitur, aut ex antecedentibus consequentia intelliguntur. Totum pro partibus, ut: *Fontemque, laremque ferebant*; hoc est aquam

aquam è fonte, et carbones ex lari decerpi aliquod æquivalens, aut etiam significantius Pars pro toto, sic *puppis* pro *navi* usurpomen nomini substituit; sic dicitur *Asiæ domi-Consequentia* ex antecedentibus, ut: *Jam hoc* pro Alexandro; Eversor Cartaginis, pro *Scidomum ab agricolis reducuntur*; pro *nox est* tione; Orator pro Cicerone &c. At si nomen

METONYMIA tropus est, qui causam per eusum exprimas, jam non erit Antonomasia, sed ra, vel effecta per causam, vel id quod epitheton.

net pro eo quod continetur, vel rem è se declarat. Causa pro effectu, ut *frigus* pro hoc est pigrum afficiens. Effectus pro causa *scelus deprehensum*, pro scelesto invento. Causa pro eo quod continetur, ut *Civitas* pro vibus, *Celum* pro coelestibus. Signum pro re natâ, ut *arma* pro bello, *toga* pro pace.

CATACHRESIS latinè *Abusio nominis* tropus est, qui rebus nomen non habentibus, proxime continuata Metaphora: sic Horat. Lib. 1. Ode simile adcommodat; sic pictura hominis, hoc 2. O *Navis*, referent in mare te novi dicitur; et Virgil *Æneid.* 2. *Equum diviniæ ladiis arte ædificant.*

METALEPSIS sive *Transumptio* tropus est, ex alio, in aliud viam præstat; sic Virg. 1. *Ubi navis* sumitur pro Republicâ, *fluctus* pro aliquot mea regna videns mirabor aristas; quælo civili, *portus* pro pace, *remigium* pro mi- idem est, ac post aliquot annos; ex aristas editibus.

spicas, ex spicis segetes, ex segetibus æstates, PERIPHRAISIS seu *Circumloquutio*, fit cum pluribus verbis dicitur, quod paucioribus exprimi

ONOMATOPEJA latinè *fictio vocis*; ut inquit, ut plenior et significantior sit oratio: sic tus, vagitus, sibilus &c. sic Ennius: *At tuba* Ovid. Lib. 1. *Tristium: Elegia* 1. *Jamque quiescebant voces hominumque canumq;*

ribili sonitu tarantara dixit. *Lunaque nocturnos alta regebat equos.*

ANTONOMASIA sive *Pronominatio* tropus est, qui

CAPUT II.

DE TROPIS ORATIONIS, SEU PLURIBUS
IN VERBIS CONSTITUTIS.

ALLEGORIA sive *Inversio*, fit cum aliud verbis, aliud sensu ostenditur; et idem est

Fluctus. O quid agis! Fortiter occupa
Portum, nonne vides, ut
Nudum remigio latus?

Ubi *navis* sumitur pro Republicâ, *fluctus* pro quælo civili, *portus* pro pace, *remigium* pro mi-

Jamque quiescebant voces hominumque canumq;
Lunaque nocturnos alta regebat equos.

HYPER-

HYPERBOLE tropus est, qui rem auget super veritatem, ut: *Tot mala sum passus, quæ ætere sidera lucent.* Vel infra veritatem minus sic Virg. de macilento pecore loquens, ait *Erga 3. Vix ossibus hærent.*

IRONIA sive *Illusio*, sensum indicat contra eum iis verbis, ex quibus conflatur, ut si quis ceret: *O pium et gratum animum!* de eo, hominem in se beneficium trucidasset. Sic in Clodium: *Integritas tua te purgavit, crede.* Fit autem Ironia non solum verbis, etiam pronuntiatione ac gestu.

CAPUT III.

DE FIGURIS.

Figura græcè Schema, est: *Conformatio quædam sermonis remota à communi, et præ se offerente dicendi ratione*; et duplex est, alia verborum, sententiarum altera. Figura verborum est: *Ornatus quidam in verbis ipsis positus, non in ordine, iteratione, et aliis id genus.* Figura sententiarum, est: *Orationis ornatus, non in verbis, sed in sententiis, collocatam habens suam dignitatem.*

ARTI

ARTICULUS I.

DE FIGURIS VERBORUM; QUÆ FIUNT PER REPETITIONEM:

ANAPHORA sive *Repetitio*, fit cum ab unâ eademque voce oratio sæpius inchoatur, ut: *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non videam.*

EPISTROPHE sive *Conversio*, est iteratio ejusdem verbi in fine orationis, ut: *Pænos Populus Rom. vicit, victoria vicit, armis vicit, liberalitate vicit.*

SIMPLEXIS sive *Complexio*, est Figura Repetitione simul, et Conversione constans; ita ut ab unâ voce inchoetur oratio, et aliâ sæpius finiatur; sic Cic. pro lege agrar. *Quis legem tulit? Rullus. Quis Tribus sortitus est? Rullus. Quis decem viros creavit? Rullus.*

POLYPTOTON sive *Transductio*, fit cum eadem dictio cum aliquâ immutatione casûs, numeri, generis, modi vel temporis repetitur: sic Ovid. Fast. 2. *Et digitos digitis, et frontem fronte premebat.*

ANADIPLOSIS seu *Conduplicatio*, est ejusdem verbi geminatio, ut: *Hic tamen vivit, vivit et in senatum venit.* Fit etiam aliquando paucis interiectis;

C

jectis; vel in fine sententiæ, et subsequentis innotantur; e. c. *Pompejus plura bella gessit, CLIMAX sive Gradatio per certos quasi gradum ceteri legerunt; plures provincias confecit, ad aliquid summum ascendit, aut ad aliquam alii concupierunt.*
 finum descendit: v. gr. *Africano virtutem in tria, virtus gloriam, gloria æmulo comparat.*

ARTICULUS II.

DE FIGURIS VERBORUM, QUÆ FIUNT PER
SIMILITUDINEM.

PARANOMASIA sive *Adnominatio* est similiteris et colit, et observat, et diligit.
 verborum in sententiâ dissimili, ut: *Fama pleonasmus sive Redundantia, fit adjectione fame laborans: Ex Oratore factus est arca* iusdam vocis, quæ supervacanea videbatur.

SIMILITER CADENS (græcè *Homœoptoton*) Sic Terent. *Hisce oculis egomet vidi.*
 cum plura verba in eosdem casus, personas, tempora incidunt. Cic. pro Roscio: *Quid commune quam spiritus vivis, terra mortuis, re fluctuantibus, litus eiectionis?*

SIMILITER DESINENS (græcè *Homœoteleuton*) cum duæ pluresve sententiæ, seu orationis membra simili terminationis modo finiuntur; v. c. (conjunctionis vinculo proferuntur, ut vehementer pro lege Manil. *Tam felix Imperator est; ut tior sit oratio. Sic Virg. Ferte citi flammâs, da modo ei cives assenserint, socii obtemperaverint, tela, scandite muros.*
hostes obedierint; sed etiam venti tempestates obsecundarint.

ISOCOLON sive *Compar*, fit cum membra, *Huncine hominem! Huncine impudentiam! ubi* ve commata simillimæ magnitudinis in oratione subauditur feremus.

ponunt.

ARTICULUS III.

DE FIGURIS VERBORUM, QUÆ FIUNT
PER EXCESSUM.

POLYSINDETON fit cum multæ conjunctiones in eadem oratione agglomerantur: v. gr. *Me præce-*

PLEONASMUS sive *Redundantia*, fit adjectione iusdam vocis, quæ supervacanea videbatur.

ARTICULUS IV.

DE FIGURIS VERBORUM, QUÆ FIUNT
PER DEFECTUM.

ASYNDETON sive *Dissolutio*, fit cum plura sine conjunctionis vinculo proferuntur, ut vehementer pro lege Manil. *Tam felix Imperator est; ut tior sit oratio. Sic Virg. Ferte citi flammâs, da modo ei cives assenserint, socii obtemperaverint, tela, scandite muros.*

ELIPSIS seu *Reticentia*, est cum detractâ voce aliquâ, oratio fit concitator. Ita Cic. in Verrem.

Huncine hominem! Huncine impudentiam! ubi subauditur feremus.

ARTI.

ARTICULUS V.

DE FIGURIS VERBORUM, QUÆ FIUNT

PER OPPOSITIONEM.

ANTITHESIS seu *Contrapositum*, fit cum verbis, vel sententiæ sententiis oppositæ ponitur, ut Cic. 2. in Catil. *Ex hac parte pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc fides, illinc fraudatio &c.*

ANTIMETABOLE sive *Commutatio*, figura est in quâ procurrit sententiæ contrarietas cum transpositione verborum: e. c. *Non ut edam vivam sed ut vivam edo.* Et Cic. lib. 3. de legib. *Magistratum esse legem loquentem, legem autem mutum Magistratum.*

OXYMORON sive *Cohabitatio*, fit cum contraria in eâdem re, diversâ tamen ratione coniunguntur; ut concordia discors, iners ars. Et Cic. lib. de Amicitia: *Amici et absentes adsunt, egentes abundant, et imbecilles valent, et mortui vivunt.*

PARADIASTOLE seu *Disoriminatio* est, quâ inter se similes distinguuntur; v. gr. *Piger multum diu vixit, sed diu fuit. Fit mutatio loci, mutatio ingenii.*

CA-

CAPUT IV.

DE FIGURIS SENTENTIARUM.

ARTICULUS I.

DE FIGURIS SENTENTIARUM,

Quæ valent ad confirmandum, vel confutandum.

EROTESIS sive *Interrogatio* est, quæ non ad percipiscitandum, sed ad arguendum, et instandum adhibetur; e. c. Cic. pro Roscio. *Quid vis amplius? Quid insequeris? Quid oppugnas?* Interrogatio deservit etiam aliquando admirationi, indignationi &c.

HIPOPHORA sive *Subjectio*, fit cum Orator se ipsum interrogat, et sibi ipsi respondet: sic Cic. *An domus tibi deerat? at habebas. An pecunia? at abundabas. An arma? at non ita pridem ad te missa fuerant.*

PROLEPSIS sive *Præceptio*, fit cum prævenimus ac diluimus, quod nobis objici posset: Cic. pro lege Manilia: *Requiretur fortasse nunc quemadmodum quum hæc ita sint, reliquum possit esse magnum bellum. Cognoscite, Quirites.*

EPANORTOSIS sive *Correctio*, fit cum quis dictam

tam sententiam aut verbum corrigit, ut *actia*: si autem incessus, vultus, aut corporis habitus contendat; Cic. pro Coelio: *O stultitiam!* *stus*; *Prosopographia* adpellatur.

tiannè dicam, an impudentiam singularem? PARALEPSIS sive *Præteritio*, est simulata re-
 APORIA sive *Dubitatio*, fit quum quærentia, quâ fingimus nos omittere velle, quæ
 quid dicendum aut agendum sit; v. gr. Qnc maxime dicimus; sic Cic. Catil. I. *Præter-*
agam, Iudices? Si taceam, existimabitis me tanto ruinas fortunarum tuarum, quas impende-
am; si loquar, me esse mendacem putabitis. tibi proximis Idibus senties.

COMMUNICATIO græcè *Anacœnosis*, est APOSIOPEsis sive *Reticentia*, est quâ oratio
 auditores, quid agendum sit consulimus; sicut erciditur et interrumpitur gravioris affectus
 in Verrem: *Nunc ego vos consulo, quid mihi significandi gratiâ; sic Cic. Epist. ad Attic. Ille*
ciendum putetis. *ero:: sed stomachari desinamus. Et Virg.*

CONCESSIO græcè *Sinchoresis*, fit cum aliquo *Eneid. I. Quos ego:: sed motos præstat com-*
 adversario concedimus, ut aliud consequamur *onere fluctus.*
 Ita Cic. Philipp. 3. *Sed sit beneficium, quantum EMPHASIS est figura plus significans quam di-*
quidem majus accipi à latrone non potuit: inquit; v. c. Hæc Jason facere potuit? Et Joan.
potes me dicere ingratum? *3. Tu mihi lavas pedes?*

ARTICULUS II.

DE FIGURIS AD REM EXPLICANDAM ET AD PLIFICANDAM ADHIBENDIS.

HYPOTYPOSIS sive *Descriptio*, est quâ re-
 subjiuntur oculis perinde ac si coram gereretur; ita Cic. 7 in Verr. *Ipsè inflammatus si-
 lere ac furore in forum venit, ardebant oculi, querendoque cognoveram?*
toto ex corpore, crudelitas emicabat. Si more SYNONYMIA sive *Interpretatio*, fit cum plura
 & affectus alicujus describantur, vocatur *Ethopoia*; *idem significantia congeruntur instandi urgen-*
divæ gratiâ; sic Catil. I. Nobiscum versari
jam

actia: si autem incessus, vultus, aut corporis ha-

Prosopographia adpellatur.

Præteritio, est simulata re-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

Præter-

jam diutius non potes; non feram, non patzi Dejotaro hospes hospitii porrexisti. non sinam. Et Cat. 2. *Abiit, excessit,* **EXOPTATIO** est, quâ Orator vehemens aliquid erupit.

CONGERIES seu **Sinathroismus**, est multatuc fuit post Romam conditam (Dii faxint ne rerum seu verborum complexio, quâ pra alter) cui Respublica tota se tradidit, tempotim utimur, quum aliquid amplificare, auus coacta, malis domesticis, L. Sylla. hementius instare volumus; sic S. Cypria **APOSTROPHE** est Conversio sermonis ad aliInnoxios, justos, Dei charos domo privas, paem, & aliquando etiam ad inanimata, Cic. pro montio spoliis, catenis premis, carcere inclulilone: Vos, vos adpello, fortissimi viri, qui gladio, bestiis, ignibus punis, ultum pro Patriâ sanguinem effudistis.

ARTICULUS III.

DE FIGURIS AD MOVENDOS, ET EXPRIMENDOS AFFECTUS INSERVIENTIBUS.

SUSTENTATIO est, quâ diu suspenduntur ditorum animi, donec aliquid inexpectaturgenti in meis urbibus habui, id tu mihi, Ver- sive risu, sive admiratione dignum subjiciant, eripuisti.

v, gr. *Quid deinde? quid censetis? furtum se, aut prædam aliquam? inimici domum everse? expectate facinus quâm vultis improbitis instituti, aut secum, aut nobiscum loquentes vincam tamen expectationem omnium. Urbem (pinducimus; sic Cic. pro Roscio: Cum hoc modo scelus!) totam incendit, ut privatam ulcisceraccusas. Erui, nonne palam hoc dicis? Ego quid tur injuriam. acceperim scio, quid dicam nescio, unum illud*

DEPRECATIO est, quâ alicujus opem aut mispectari &c. ricordiam Orator vehementer implorat; sic C. **TRANSITIO** græcè **Metabasis** non est figura, pro Rege Dejotaro: *Per dexteram te istam, quised nexus quidam, per quem Orationis membra* sic

Regi

sic inter se aptè copulantur, ut unum corpus efficiant; sic Cic. pro Roscio: *Age illa videamus, Iudices, quæ consequuta sunt*

ADNOTATIO.

Quis Figurarum usus in oratione adhibeatur, sit, facile frequenti & meditata Ciceronis lectio dignoscetur; qui figuras suis quibusque locis adcommodat, ut ad earum usum addiscendum, ita quodammodo ipsius scripta videantur.

CAPUT V.

DE AMPLIFICATIONE.

AMPLIFICATIO est: *Oratio, quæ in aliquo latius exornanda immoratur idoneis locis et figuris.* Ad amplificationem duo requiruntur: materia ex quâ ipsam efficias, et forma quâ materiam perficias: at quamvis ex omnibus locis orator haberi possit materia, tamen ex his præcipuè decem repèitur: 1. A congerie definitionum. 2. A congerie adjunctorum. 3. A congerie causarum et effectuum. 4. A consequentibus. 5. A consensum, & numerum perfectum; hoc est, ut & rie similium. 6. A congerie comparationum. 7. A circuitu gaudeat, atque ita procurrat, ut sensus congerie exemplorum. 8. A partium enumeratione. 9. A contrariorum, dissimilium, et inter-

gnantium conflictione. 10. A Prosopopoeia et argumento. Formam dabunt tropi et figuræ, quibus supra.

Verba Amplificationi congruentiora sunt: 1. *Ustris, quæ rem ante oculos ponunt, ut O tempora! O mores! Senatus hoc intelligit, Convidet; hic tamen vivit &c.* 2. Usitata, quæ omnibus facillè intelligantur. 3. *Gravia.* 4. *Sena.* 5. *Sonantia*, quæ rationibus ponderosa sunt, et quæ ex pluribus, et longis syllabis consistunt, ut: *Nulla unquam obmutescet vetustas.* 6. *Incantata*, quæ ad maiorem sonum componuntur, ut *construere, pertimescere.* Illustriorem reddunt Amplificationem Hiperboles, Translationes, Repetitiones, Apostrophes, Exclamationes, interrogationes &c; si parè, et opportunè adhibeantur. Cave tamen nè in re minutissimâ amplificandâ immorèris.

CAPUT VI.

DE PERIODO.

PERIODUS latinè *Ambitus*, est Oratio habens consensum, & numerum perfectum; hoc est, ut & circuitu gaudeat, atque ita procurrat, ut sensus non nisi perfectâ, absolutâque sententiâ percipiatur. Ejus partes sunt *comma seu incisum*, & *colu-*

pug-

lum sive membrum. Incisum est oratio h
sensum perfectum; sed nullum numerum: *Indoquidem, quamquam, cum, tum, is ea id, Inimicos invidiâ, injuriis, potentiâ, perfidiâ* &c. Verborum ambitum habebis, aut aliquid *tulisti*. Membrum est oratio sensum & num
plicando per verba synonyina, aut epithe-
habens, sed utrumque imperfectum; qualis vel per Metaphoras, Periphrases, partium
illa: *Nec Reipublicæ consuluisti, nec amicis* numerationes, definitiones vel adjuncta; aut sen-
sui *fuit, nec inimicis restitisti*. Hinc patet ex triâ rationem reddendo. Exemplo fiet clari-
sis Membra, & ex Membris integram Perio
conflari; at Incisa aliquando non sunt in *Miles efficit*; ita in quadrimembrum Periodum
bro distincta, ut: *Quid faciam pro tuis* attendes.
meritis.

(1) *Quum nihil æque præstantius homini,*
Periodus vel est bimembris, vel trimem
bra *similem vel ipsi Deo effici posse con-*
vel quadrimembris; plura enim membra vel
gerit; (2) *quumque hoc nobis tantum bonum*
ciora non patitur sincera Periodus: sin autem
la *virtus importare valeat*: (3) *quis erit*
quadrimembri Periodo, ita paria & volubilia
med *sui ipsius inimicus, quis ita propriam sa-*
bra ponantur, ut duo priora posteriorum
lotem *despiciet*; (4) *qui eam intensiori curâ*
vel contrâ collocari possint, Periodus quadri
bi *comparandam non arbitretur*? In Periodis
vocalitur; e. c. *Si quantum in agro locisque de-*
utem *efformandis excellueris, si eas ad Ci-*
tis *audacia potest; tantum in foro atque judi-*
ronis *imitationem exegeris.*
impudentia *valeret: non minus in causâ cedi.* Quævis Periodus duabus partibus coalescit,
Cecinna Sextii *Æbutii impudentiæ, quàm tum* protasi nempè et Apodosi. Protasis est prima Pe-
vi *faciendâ cessit audaciæ.* Iodi pars, ex quâ pender secunda, et in quâ

Sententiam quamlibet facile in Periodo
quodammodò crescit oratio. Apodosis verò est
vertes; si quâ ex iis particulis, quæ vim habet
altera Periodi pars, in quâ oratio jam perfecta
membra connectendi usus fueris, et aliquis
sensum absolvit.
verborum ambitum addideris. Particulæ quæ v
Periodorum usus in Exordiis legitimis potissi-
mum, Amplificationibus, et Epilogis ahibetur.
habent membra connectendi sunt: *tantum, quum*
In Dialogis, Epistolis, et Narrationibus mem-
bratim dicemus; incisim verò quum redarguere
tum; talis, qualis; ut, sicut, tanquam; quonia
quam
aut

aut invehi conabimur. Ceterum illa pulchra oratio, quæ ita Periodis interserit Membrum et Incisum, ut hac varietate fastidium audientibus tollatur, et orationi majus accedat de incrementum.

ARTICULUS I.

DE ORDINE, JUNCTURA ET NUMERO.

Rectus Orationis Ordo expostulat, ut oratio quam decrescat Oratio, nunquam reduncus, et lectio satis edocebunt. Quod ad finem nunquam mutila relinquatur. Decrescit namque spectat, Periodus verbo elegantius, quam non si fortiori aliquid infirmius subjungatur, ut summe clauditur, nisi lex numeri hoc vetet. Ejus lego fur, aut latroni petulans; augeri enim modi clausulis vulgò sequentes pedes inserviunt: bet sententia, ut optimè Cic. *Tu istis fau-* primus est geminus trochæus apud Tullium usi-
istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis atissimus, ut *continebit*, *comprobat*. Secundus
firmitate. Redundat si ineptè Pleonasmo utat, geminus spondeus, ut *infringendum*. Tertius tri-
ut mortuum cadaver. Mutila relinquitur non bachus et spondeus: ut *prohibuerunt*. Quartus
lum si verbum aliquod necessarium substrahitur, verum etiam si humilia graviter, gravialiter perhorresceret.

Concinna erit orationis Junctura, si fugiatur prior consonantium concursus, ut *Rex Xerxes* *ars studiorum*. Si mutua evitetur vocalium commensura, ut *Viro optimo optemperare*. Si syllabæ verbi prioris non sint primæ sequentis, ut *in-* *visa*. Si similiter Cadentia, et Desinentia pa-

usurpentur. Si monosyllaba non multa sint, unde et dissyllaba, ac nisi tarditas desideretur, tanta est etiam longiorum verborum continuanda. Cavendum est pariter nè verba invenustè ajiciantur, ut *Has res ad te scriptas luci misi-* *us heri*.

Numerus est Rythmus quidam exquisitus, at non canorus, qualis est in poëmatis; sed ita dissimulatus et latens, ut sentiat tamen, ac jucundo fine concludatur. Qualis initio et in medio Periodi numerus usurpari debeat; frequens simulatus et latens, ut sentiat tamen, ac jucundo fine concludatur. Qualis initio et in medio Periodi numerus usurpari debeat; frequens simulatus et latens, ut sentiat tamen, ac jucundo fine concludatur. Qualis initio et in medio Periodi numerus usurpari debeat; frequens simulatus et latens, ut sentiat tamen, ac jucundo fine concludatur.

ARTICULUS II.

DE APTA VERBORUM COLLOCATIONE.

I. Vocativus rectè post aliquot verba ple- rumque collocatur: *At verò hujus gloriæ C. Cæ-* *sar*.

sar. At si affectus sit exprimendus, primum cum habebit: *O Coridon Coridon, quæ te tua cepit!*

2. Nomen personæ pro nomine domus, nomen gentis pro nomine loci venustè utitur: *Apud Cesarem diversatus sum. Ad A se contulit.*

3. Casus obliqui, nisi sensus orationis vetet nominativo præmittuntur: *Potestne hujus vitæ lux esse jucunda?*

4. Inter substantivum et adjectivum aliæ sæpè adhibetur, ut *Tanti conservatorem honoribus nullis afficietis?*

5. Adjectivi oratio per suum oppositum, non parum adfert jucunditatis; v. c. *Non nota est mihi hæc res, pro nota est mihi.*

6. Adjectivus in substantivum, et superlativus in comparativum venustè commutantur. *Habebat enim satis eloquentiæ. Nihil eo contentius.*

7. Adjectiva polysyllaba, comparativi, superlativi eleganter Periodum claudunt.

8. Adjectiva nunc substantivis præponuntur, nunc etiam postponuntur, pronomina autem præmissimè postponuntur, ut: *Consulatus meus, meus consulatus.*

9. Participium relativi loco pervenustè utitur: *Virum aptissimè loquentem inveni.*

10. Pe

10. Periodus non solum à polysyllabo verbo quod frequentius est, sed etiam ab adjectivo gerundio, aut participio in *rus* aptissimè clauditur: *Gloriam per tales viros infringendam. Clodium eo die dissimulasse rediturum.*

11. Inter suppositum et verbum multa sæpè interponuntur: *Tua præstans, singularisque fortuna hunc mihi metum minuit.*

12. Inter duo verba, quorum alterum ab altero regitur, aliquid adhibetur: *Aliiter perire testis illa non potuit.*

13. Si inter præpositionem et ejus casum aliquid collocetur, plurimum ornamenti præstat: *Ad Beatorum sedes erectus est.*

14. Adverbia *quàm, longè*, et hæc vox *quisque* superlativis eleganter adduntur; ut *Multò jucundissimus, longè doctissimus, quisque fortissimus.*

15. Adverbium *quidem* aliquando inter substantivum et adjectivum ad majorem numerum superadditur: *Quo quidem tempore. Meâ quidem sententiâ.*

16. Conjunctiones *si, nisi, ut*, voci uni venustè postponuntur; ut *Id si fecissent.*

17. Prædictas conjunctiones *si, nisi*, particula *quòd* eleganter antecedit; v. c. *Quòd si Miloni locus datus esset.*

18. *Aliquis, aliquando, alicubi* post conjunctionem.

D

tio.

tiones *si*, *nisi*, *ne*, syllabas *ali* vulgò amittunt.
Si quid possumus. *Ne* quis cum iis colloqui possit.

19. Adverbia *antequam*, *priusquam*, *indidem*; & hæ voces non modo, non solum, non etiam rectè dividuntur, & aliquid in medium collocatur; v. c. *M. Cato dixit non liberum solum, sed præmiis omnibus dignissimos super omnia diligendus. Non potest dici satis, nè cogitari quidem.*

20. Comparativis non sine elegantia adhibere tenemur.
tivos justo, solito, spe, opinione superaddes. lito major, spe melior.

21. Magnam orationi venustatem tribuit formulæ *accidit, fit, fore, factum est, futurum est*, quæ verbis additæ eventum, expectationem, vel consequentiam indicant: *Expecto pharium ut te firmum videam.*

ARTICULUS III.

DE VARIANDI RATIONE.

VARIATIO nihil aliud est, quam ratio enodis sententiam in plures formas convertere. Et duplex est grammatica scilicet, & rhetorica. Prima est, quæ fit per verba idem significantia, & per casum, phrasiumque mutationem. Altera autem, quæ fit per figuras utriusque exemplum.

VARIATIO GRAMMATICA.

Omnes dum vivimus, Deum præ ceteris diligere debemus.

Dum nobis est vita, Deus est à nobis suscipiendus.

Cum nos vita maneat, toto corde Deum

A nobis dum vita non absit, à Deo præciper omnia diligendo nunquam vacare opus est.

Dum superstites sumus, Deum præcipue amare prosequi debemus.

Cum vixerimus, nihil esse debet nobis Deum pharius.

VARIATIO PER FIGURAS.

Quandiu nobis supersit habitus, Divino amore astuare debemus.

Dum sensus ullus in nobis reliquus fuerit, nihil à supremo Numine super omnia colendo

Nihil adeò in deliciis nobis esse debet, dum vita suppeditat; quam Dei charitati inservire.

Quandiu nos tellus aluerit, nihil est quod magis nostra intersit, quam Deum ardentem

amare.

Nihil est in hoc exiguo vite curriculo, quod nos

*nos magis afficere debeat, quam Divino am-
flagrante.*

*Dum hac luce fruemur, Deo præ omni
amando totis virtutibus emulandum est.*

ARTICULUS IV.

DE IMITATIONE.

IMITATIO est Emulatio, quæ nos impellit ad commodos; copulas orationis dumtaxat, non ut optimorum in dicendo similes esse videamur, ipsa verba, neque sensum, qui verbis. Una est *puerilis*, quæ verba, & quosdam eubest, subripiendo. Sed ad priscorum Romanorum quitionis modos, quos phræses adpellant, eorum latinam imitandam, nihil æquè prædesectatur; vel alterius sententiam additis, dicit, quam multa è veteribus Auctoribus his tractatisve quibusdam verbis sibi vendicat. Hanc vertere, eaque denuò latina facere, at propria tironum est, & planè juvenibus non servili modo, et verbum verbo reddendum contemnenda; modo integros locos commundo, sed attentam utriusque linguæ differentiam; ex Cicerone, vel alio Auctore excerptis ex quâ exercitatione, dici non potest, quam orationem, & fortasè non oportune, intrusus fructus percipiatur. hoc enim transcribere foret, non imitari.

Alia est longè præstantior *virilis* adpellatur, quæ inveniendi, disponendi, & exornandi rationem, dicendique characterem propositi Auctoris exprimere conatur. Id autem consequens, si orationem quam imitari volueris, ad synopsim redegeris, ejus partes singillatim diligenter consideras, si tantum docere ac delectare stura perpenderis; unde argumenta eruerit, duerit, nisi etiam audientium animos, quò quomodo disposerit Auctor, exornaverit quæpse conatur impulerit: hinc postquam de docendi

quæ in eo summa sunt scrutatus fueris. Et cum unus Cicero, latinæ eloquentiæ studiosior, præ ceteris ad imitandum proponendus; consulenda erit Oratio pro lege Maniliâ, aliquid suasuro; si quem autem sit laudaturus; Orationem pro M. Marcello, & tertiam Manilianam partem totâ mente intueri oportebit. Multum etiam conferet, aliquam tibi sententiam adsumere, quam ad Tullianam Perîodum

CAPUT VI.

DE AFFECTIBUS, SEU MOTIBUS EXCITANDIS.

Quoniam suo muneri non erit ab Oratore si tantum docere ac delectare stura perpenderis; unde argumenta eruerit, duerit, nisi etiam audientium animos, quò quomodo disposerit Auctor, exornaverit quæpse conatur impulerit: hinc postquam de docendi

cendi ac delectandi ratione egerimus, quæ *Spes* est expectatio boni absentis, sollicitudam breviter de Motibus excitandis præcipiente illud obtinendi. Hujusmodi Affectûs in da necessarium duximus. In his enim totamentum sunt honestas, utilitas, et magni- ita eloquentiæ spiritus continetur; ut sine do boni; et maximè si ad hoc consequen- sis, quæcumque dixerit Orator, omnia fructum, non deesse præsidia; ut vires, industria, da, infirma atque ingrata videantur. Est *Spes*, amici, et insuper Divini numinis au- tem Affectus: *Animi concitatio, quâ quis bellum, ostendatur* (1).

pulsus aliquid vehementius vel adpetit, vel aversatur. *Metus* est opinio mali imminentis. Metum Ejus species apud Oratores maximè excutiet Orator, si malum, aliquod magnum tata sunt Amor, Odium, Spes, Metus, ac grave; ut bellum, pestilentiam, infamiam sericordia, Ira, Indignatio, Lenitas, Pudestatem denunciet; si jam imminens; et si atque Æmulatio. non tantum publicum, sed privatum et pro-

Amor est animi propensio ad aliquem, quod possumus bonum, non nostrâ, sed illius causâ, optamus et facimus. Illius conciliandæ causæ sunt: mutuus amor, oris ac corporis dignitas, ingenium, virtus, divitiæ atque benevolentia. In illo igitur, ad cujus amorem aliquid juncta expendat Orator; et si eum de Patriâ allicere conaberis; hæc, aut saltem eorum aliquid inesse monstrabis (1).

Odium est Affectus animi aversantis id quod malum existimatur. Media ad hunc Affectum movendum, sunt causæ amoris oppositæ (2).

Spes (1) Vid. Cic. in Epist. commendator. passim pro Flacco n. 102, & pro Milon. n. 92.

(2) Cic. Philipp. 2, in Vatin. n. 2, in omnibus Verrin. & Catil.

Misericordia est dolor ex miseriâ alterius meriti laborantis. Ad misericordiam flectet, innocentiam illius qui patitur; si calamitatis magnitudinem, diuturnitatem, ceteraque juncta expendat Orator; et si eum de Patriâ aut de nobis benemeritum fuisse ostendat: vel si aliqua recentis calamitatis signa oculis auditorum subiciat (3).

Ira est cupiditas puniendi eum, à quo injuriam

(1) Philip. 5. n. 45. pro domo suâ n. 100, & 174.

(2) Catil. 4. n. 11, pro Dejot. á n. 1. usque ad 6.

(3) Verr. 7. n. 105. & pro Milon. in Epil.

juriam accepisse videtur. Excitabitur Ira, eris (1).
latae injuriæ fiat commemoratio; maxime si *Æmulatio* est dolor ex eo, quod nos carea-
juncta rei, ac personæ quæ intulit, et ut iis bonis, quæ aliis inesse videmus. Ab
accepit injuriam exaggerentur. Ad *Odio* *servitiâ* differt, quod hæc turpis est, et viti-
nitur, quod odium sit Ira inveterata (1); illa autem honesta, et laude digna. *Æmu-*

Indignatio est molestia suscepta ex bono *tionis* stimulos addes, si majorum exempla, et
cujus, eo quod eo credatur indignus. *Dirigia* illustrium virorum facinora propo-
ab *Invidia*, quod hæc in quemcumque queris (2).

vis dignissimum tendat. Moverur *Indignatio*. Quod ad Affectus generatim spectat adver-
personæ indignitatem cum illius potentiandum est, quod quamvis ferè nullus est lo-
arrogantiâ conferendo, et cum aliorum ut ad movendos Affectus inutilis; præcipui
bus antefertur, virtutibus comparando (2) men sunt: definitiones, partium enumeratio-

Lenitas est sedatio iræ. Ad animum irates, causæ, effecta, contraria, similia, et
leniendum vehementer conferet animi demissa exempla. Nullus autem est uberius, et moven-
et ingenua culpæ confessio, ac detestatio is affectibus adcommodatior locus, quam ab
ostendas potissimum imprudentiâ, et eruductis personarum, locorum, temporum, et
humano esse peccatum, si clementiam et iniquitatem. Nam oratio ut moveat, debet non
suetudinem sapienter extollas, et parvi continere solum expositionem, sed etiam adcura-
animum ultionem prudenter moneas. Sed in tam rerum descriptionem, quæ possit animum
mis tempus opportunum ad leniendum captifficere, et affectum excitare.
oportet (3).

Porro hæc omnia non argumentando, sed am-
Pudor est animi perturbatio ex malis, explicando, et ornando tractanda sunt. Nihil enim
existimationem offendunt. Pudore afficies, ut ad ciendos Affectus efficacius quam figuræ:
quid aliis, quod existimationem lædat, sed maxime Descriptio, Exclamatio, Obsecratio,
Du-

- jeceris
(1) *Pro leg. Manil. n. 7, & Verr. 7, n. 14.*
(2) *Pro Sextio n. 17, pro Amerin. passio.*
(3) *Pro Ligar. n. 10.*

- (1) *Pro leg. Manil. n. 13, Philip. 2, n. 53.*
(2) *Æneid. 5. v. 189, & Cic. pro leg. Ma-*
nil. n. 7.

LIBEL. III.
Dubitatio, Apostrophe, Anthithesis, Prosopopoeia et Sermocinatio, de quibus supra. Ad figuram ipsum orationis genus accedat necesse est: quoque stilus, qui Affectui, quem excitare mur, sanè adcommodandus est: sic in commotione flebilis, in gaudio quodammodo exultans, in irâ, et odio indignabunda, in vitiorum prehensione vehemens, in causâ gravi acrior erit oratio, et concitata.

CAPUT VII.

DE STILO, SIVE DICENDI CHARACTERE.

STILUS est: *Dictionis, rebus ac personis* occurrit, cunctæ earum regionum præfecturæ formatio. Si ad quantitatem, hoc est, ad brevissimas animis cum recipiunt, exercitumque tatem vel ubertatem sermonis spectes, rectè omnibus rebus juvant. Ex præfatis dicendi Laconicum, Atticum, Asiaticum, et Rhodieneribus, hoc maximè probandum est. partitur. Stilus Laconicus est justo brevior, Stilus, quod ad ejus qualitatem attinet, triquo paucis plura intelliguntur; solum in adaglex est: Sublimis, Mediocris, et Tenuis. Subproverbiis, et his similibus locum habet. Talis est, qui magnifica argumenta magnifico eloilla Cæsaris epistola ad Senatum Rege Pharnationis genere, ac magnificâ verborum comdevicto: *Veni, vidi, vici*. Atticus est, quo comprehensione pertractat. Sublimem faciunt dicen- ta paucis ac perspicuis verbis et rationibus proli caractèrem, graves et acutæ sententiæ, runtur; hujus dotes sunt brevis, acumen, rudens troporum figurarumque usus, numerus elegans gravitas; sic Plin. Epist. 1. *Tu morborum delectus et collocatio*. Exempla pas- sentire ut tibi ipse sis tanti, quanti videberis invenies in Orat. 2. in Catilin. pro M. Mar- cels, si tibi fueris. Hoc dicendi genere bello, et post reditum ad Quirites. Sublimi dicendi

dicendi generi opponitur *Stilus frigidus* tatem, modò Rhodiam Atticamque modè tunc oboritur, quoties quis de rebus exilium pro rerum qualitate consecratur; omni grandi ac phalerato orationis genere disseritque figuras sive ad dignitatem orationi concinneptis Hyperbolis, vel epithetis denique admodum, sive ad excitandos affectus adcommo- surdis utitur.

Stilus Mediocris seu temperatus est, qui quatum relinquit. diocria argumenta mediocri eloquutionis *Stilus Poëticus* non modo verbis, epithetis, pertractat: adcommodat est ad delectationibus, et constructionibus à solutà oratione atque præceptivis facultatibus, historiis, caudet; sed etiam ipsà inveniendi, disponendi, que mediocribus præstantissimus. Hujus laudique ratione. Poëtæ enim sua sibi vocabu- exempla in Sallustio, T. Livio, et quibus fingunt ut *armipotens*, *Cœlifer*, *septemgemi-* Tullii Orationibus. In hoc dicendi charac; otiosis utuntur epithetis ut *vina liquentia*; illud maxime providendum est, ne puris inre *velivolam*, *curva puppis*, *candida nix*; ra, concinnis dissoluta, ornatoribus incompasibus aliis ignotis delectantur ut *tendere iter* permisceantur; inde enim *Stilus inconstans* nis, *vox excidit ore*, *fuditque has ore loquelas*; *inaequalis*, quo nihil absurdius oriretur. as habent proprias constructiones ut *turbant*

Stilus Tenuis est, qui humilia argumenta *pida ostia nili*, pro *turbantur*; *ne tanta ani-* mili argumentorum genere tractat: qui *latè assuescite bella*, pro *ne assuefacite animos* quidem et concinnus est, sed minime ornatis *bellis*; *integer vitæ*, pro *integer vitâ*; *per-* si verò latinitas non valde pura fuerit, et ore *pedes*, pro *pedibus*; *furens animi* &c.; adjec- parum concinna, vel omninò sententiis careum adverbii loco usurpant ut *torva tuentem*, genus dicendi siccum habebis. Tenui dicendi *ave olens*, *horrendum stridens*; diversa est tan- nere scripsit Phædrus, J. Caesar, Suetonius, Om illis inveniendi, disponendi, sed maximè in Epistolis, et Virgilius in Bucolicis. tornandi forma, tropos enim frequentius usur-

Stilus præterea alius est Oratorius, alius Pnt, et quidem oratoris audaciores; ut *classi im-* ticus, alius Historicus, et alius Epistolicus. *Sittere habenas*, pro *solvere è portu*, *cæcus* pro *lus Oratorius* nunc sublimis, nunc mediocrefuncto, *membra vel tergora* pro *toto corpore*, nunc vehemens, nunc moratus, modò Asiaticaphas pro *ebore*, *sal* pro *aqua maris* &c.

uber-

Stilus

Stilus Historicus laudem obtinebit, si memoriae inhaerent); tum quia naturalis Memoria, Rhetoricae beneficio perpolitur. Nulla respuit autem figuras concitandis affectibus enim adeo rudis Memoria quae exercitatione, vientes, et quidquid declamatorium sapientia frequenti rerum meditatione augmentum non enim in homines invehit, nec eorum debet. Memoriam igitur acueri volens, opus tutes extollere, sed res gestas, veritatem ediscendis ad verbum complurimis et propriis, consecretando narrare (1).

Stilus Epistolicus nitidus debet esse, similis Adjumenti sunt etiam facilis et natus scripturae. Apertus, et sermone vulgari paulo accuratior rerum ordo, quo inter se omnia apte conautem ad Civitates, et viros principes declarata sunt; opportunum et tranquillum discendum nis rebus scribatur, tunc assurgit oratio junctus, ut aut prima lux sit, aut oborta tenebra; rum personarumque qualitatem. Hucusque solitarius locus; mens quieta, integra et velocitudo libera. Si longior complectenda est oratio, proferit eam per partes ediscere, vel aliquas notas ponere. Quod autem de locis, cellulis, et imaginibus traditur a quibusdam, memoriae plus esse adjumenti, quam adjumenti putamus.

LIBER IV.

DE MEMORIA.

MEMORIA a M. Tullio rerum omnium thesaurus, et a Platone Musarum omnium parens appellata, inter Rhetoricae partes merito adnumeratur; tum quia est Oratori maxime necessaria (informiter enim proferuntur, quae vitia

(1) Vide Exemplum Stili Oratorii, Poetae & Historici in calce hujus libelli.

LIBER V.

DE PRONUNTIATIONE.

PRONUNTIATIO ultima Eloquutionis pars, est Vocis ac corporis orationi respondens moderatio. Ex voce igitur gestuque coarscit. Circa vocem observandum est ne sit unisona,

sona, inanis, cum cantu, aut sibilo, aut
rum stridore emissa; debet autem esse
suavis, perspicua, & rei de quâ agitur
modata; iracundia enim vocis genus
acutum, incitatum, crebrò incidens; mis-
ac mæror flexile, plenum, interruptum,
metus demissum, hæsitans, & abjectum,
tia lene, hilare, tenue; tot demum voci-
tationes fient, quot erunt animi affectiones.

Dicendi initio voce depressiori, verecunde
temperatâ, leni & venustâ est utendum
propositione sit vox tardior & clarior, ut ora-
scopus facilius intelligi possit. In Narratione
plena & aperta. In Contentione validior,
or, celerior, et juxta rei naturam nunc attol-
lunt deprimatur. In Epilogo liberam et em-
tam esse oportet.

Voci suffragari debent vultus, animi
lum; et oculi, animi lucernæ; in irâ et odio
citandis, non minus quam in gratiâ et amore
ciliandis duces, qui indignationem flammâ
tillant, qui lætitiâ juxta ac dolorem lac-
manantes restentur; modesti, constantes, ne-
ant aperti nimis, neque tremuli nictent. Mo-
sine quibus trunca esset et debilis oratio, ni-
otiosæ et quiescentes; non tamen gesticulose
nicum referentes, sed temperatâ, quæ sugge-
deceant. Dextera præcipuè agat, et huic sin-

serviat: nunquam supra caput eleventur, nec
pectus demittantur, neque gladiatorum mo-
dilatentur. Totius denique corporis motus de-
tus erit, status celsus et erectus, non ita tamen
in statuâ morem obrigescat; neque crebris et
compositis corporis commotionibus vehemen-
is exagitetur. Cetera exercitationi relinquimus.

LIBER VI.

DE PROGYMNASMATIS.

PROGYMNASMATA nihil aliud sunt,
quam Oratoria quædam præexercitamenta,
a quibus Rhetoricæ Candidati, veluti in tyro-
inio exercenter, antequam ad majora ejusdem
artis opera deveniant, et quatuordecim numeran-
tur: Fabula nimirum, Narratio, Chria, Senten-
tia, Thesis, quæ ad genus Deliberativum; Con-
firmatio, Confutatio, Locus communis et Legis-
latio quæ ad Judiciale; Laus, Vituperatio, Eto-
poeia, Comparatio et Descriptio quæ ad Demons-
trativum pertinent.

FABULA est oratio falsa veritatem effingens;
dividitur in *rationalem*, in quâ homines aliquid
operantes effinguntur; *moralem*, in quâ rationis

E

exper-

expertes inducuntur; & *mixtam*, quæ ex
nali & morali coalescit. Tractatur Fabula
pressius & Philosophorum more, & sic
Narratione, & Admonitione constat; vel
& sic ornabitur Exordio à Fabulatoris lau-
sumpto; Expositione, quæ ad aliquam in-
tionem referatur; Descriptione naturæ ani-
tium aut rerum quæ in Fabulâ tractantur;
paratione, & Epilogo.

NARRATIO est rei gestæ expositio. In eâ
quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo,
do (de quibus supra) considerata sunt. Di-
tur in Historicam, quæ breviter ac nudè
tem sectatur; Oratoriam, quæ rem proba-
tiberius & ornatius exponit; Poëticam, quæ
falsa remiscet, figuris tropisque audacio-
exornat.

CHRIA est brevis alicujus dicti, vel facti
utriusque commemoratio; ejus species sunt
verbalis, quæ merum dictum commemorat
tiva, quæ factum refert; & *mixta*, quæ
tum & factum complectitur. Partes, quibus
conficitur, octo sunt: 1. est Exordium Aucto-
commendans. 2. Paraphrastica Chriæ expo-
3. Causa, quæ assumpti argumenti ratione
fert; hæc pars majori nixu præ ceteris præ-
debet. 4. Contrarium, damnum nempe expo-
posito sequuturum ostendendo. 5. Simili-

quid simile proponendo. 6. Exemplum, quod
commemoratio alicujus facti ad rem præsen-
adcommodati. 7. Testimonium sapientis Auc-
oris in confirmationem adductum. 8. Epilogus,
quo breviter præadlata repetimus, & tradita
doctrinæ, ut assentiri velint, Auditores hortamur.
SENTENTIA est pronuntiatum aliquod brevi
verborum complexu, quæ res sint amplectendæ,
quæ fugiendæve ostendens; una est exhortans,
alia dehortans, enuncians seu edocens & alia.
Sententia iisdem capitibus tractatur & Chria; hoc
no discrimine, quod in Chriâ Exordium ab
auctoris, in Sententiâ verò, à Sententiæ laudi-
tis desumitur: quòd si Sententiæ Auctorem lau-
naveris, Sententia vertetur in Chriam.

THESIS est deliberatio de aliquâ re in commu-
ni v. gr. *An virtus sit amplectenda?* Tribus præ-
cipue tractatur capitibus: Exordio nempe, ex
rei de quâ agitur commendatione petito; Con-
firmatione, in qua rem justam, utilem, hones-
tam, necessariam & facilem esse monstrabitur;
& Epilogo cum ad rem exagitatam adhortatione.
CONFIRMATIO est alicujus rei comprobatio. Res
confirmanda nec planè manifesta esse debet ut
Aves volant; nec prorsus incredibilis ut *Homo*
ferit; hæc pars majori nixu præ ceteris præ-
parationis est *expers*; sed quæ ancipitem habeant
opinionem ut *Olim non existit fretum Gaditanum*.
Dilatabitur Confirmatio 1. A laude Auctoris. 2.

A rei expositione. 3. A manifesto. 4. A vili. 5. A facili. 6. A coherente & decente. Ab utili. 8. Ab Epilogo.

CONFUTATIO est rei alicujus propositæ infirmitas vel subversio. Non refutanda sunt, quæ non sunt vera, ut *Natus es, ergo morieris*; falsa aut incredibilia, ut *Sol non illustrat mundum*; sed ea, de quibus in utramque partem discere possit, ut *Roscius parentem suum necavit*. Erit autem oratio à modestâ illius, qui sententiam futandam dixit, vituperatione; subjiçietur de paraphrastica sententiæ expositio, & remedium curam esse, incredibilem, non coherentem, pugnantem, indecoram, & inutilem ostendendum, tandem Epilogo concludetur, quo sententiam Auctorem redarguemus.

LOCUS COMMÛNIS est amplificatio manifestæ criminis ad supplicium, aut virtutis ad præmiû. à Laude, & Vituperatione secernitur, quod unus communis communiter exaggeret, v. gr. latronum ad supplicium extorquendum: & Vituperatio verò, personam privatam redarguit; nec ullum supplicium extorquent, præmiû. Partes quibus Locus communis pertinet, sunt Contrarium, Expositio, Comparatio, Sententia, Digressio conjecturalis, & exclusio misericordiæ, vel præmii exhibitio. Prædicta septem sex aliis sequentibus terminantur: legitime

ilicet, justo, utili, facili, honesto, eventuro. LEGISLATIO est Oratio quâ legem aliquam vel probamus, vel reprehendimus. Dilatabitur Legis oratio in octo. 1. A Legislatoris laude. 2. A legis expositione. 3. A contrario. 4. A legitimo. 5. A justo. 6. Ab utili. 7. A facili. 8. Ab objectorum solutione. 9. Ab Epilogo. 10. Ab adhortatione. Legem reprehendere volenti, loca superioribus contraria sumantur.

LAUS est oratio bona alicujus enumerans; sicque non personæ modò, sed etiam virtutes, loca, tempora, & ratione carentia laudari possunt. Quatuor partibus Laudatio coalescit: Exordio, Epilogo, & duobus intermediis. Epilogus illicet undequaque, modo ad rem faciat, petiti- o: Narratione, pro quâ memoriæ revocanda sunt, quæ superius in genere Demonstrativo manifeste exposita: Comparatione, virum nempe quem extollimus cum aliis illustribus viris; & illius virtutes, dotes, artes & gesta, cum aliorum virtutibus, dotibus, artibus & gestis conferendo: & Epilogo, in quo ad amorem personæ laudatæ ejusque virtutum imitationem Auditores hortaberis.

VITUPERATIO est, quæ alicujus rei, vel personæ mala extollit: iisdem capitibus tractatur ac Laus, sed in contrarium sensum mutatis.

ETHOPŒIA est alicujus personæ morum & affectuum expressio, seu descriptio. Tribus præcipue

puè tractatur temporibus; à præsenti, in quibus, et consequentibus: loca, ut horti, montes, præsentibus eventus recensentur; à præterito &c. tempora, ut nox, hyems &c. ab iis rebus quo præsens status cum antiquo comparatur, quæ in ipsis continentur vel fiunt. futuro quaritur consilium in remedium &c. hic notatum velim, ex Progymnasmatibus præmen, quando infortunatus est eventus; at si sitis quædam maiora vocari, eo quod perfectam rit secundus & prosper, in gratulationem, & rationis præ se ferant imaginem, qualia sunt Chria, tentia, Confutatio, Confirmatio, Laus, Viperatio, Thesis et Legislatio; reliqua verò rationis dicuntur, cum nihil sint quam quædam rationis fragmenta, seu potius ornamenta.

COMPARATIO est, quæ duas pluresve res se confert, ex quarum collatione altera maior vel minor, vel æqualis alteri ostenditur. Comparantur autem 1. Similia similibus, ut *homo homini*. 2. Diversa diversis, ut *homo providus formidulosus*. 3. Bona bonis, ut *justitia pietati*. 4. Mala malis, ut *ebrietas adulterio*. 5. Bona malis, ut *sapientia stultitiæ*. 6. Mala bonis, ut *gula temperantiæ*. 7. Minora majoribus, ut *musca elephantis*. Majora minoribus, ut *gigas pygmaeo*. Comparari possunt, omnia quæ laudari aut vituperari. Comparatione autem instituendâ iisdem locis uteris, unde laus aut vituperatio duci potest.

DESCRIPTIO est Oratio, quâ ita verbis imago rei depingitur, ut potius præ oculis geratur, quam narrari videatur. Describuntur autem personæ, loca, tempora, res denique omnes non modo reæ, sed etiam fictæ. Persona describitur à tota corporis habitu, à locis laudi vel vituperationi inservientibus, et comparatione: res, ut in pugna expugnatio, ab adjunctis antecedentibus, comparatio.

tan-

LIBER VII.

DE VARIIS ORATIONUM

GENERIBUS.

CAPUT I.

DE ORATIONIBUS AD GENUS DEMONSTRATIVUM PERTINENTIBUS.

ORATIONES ad genus Demonstrativum spectantes, sunt præcipuæ: Oratio Panegyrica, Gratulatoria, Funebris, & Eucharistica.

§ I.

§. I.

De Oratione Panegyricâ.

Oratio Panegyrica olim fuit, quæ in adventu totius Græciæ ob aliquam ludorums lebritatem habebatur: nunc autem est ea, in nobili quopiam consessu, in laudem cuiuslibet illustris stilo magnifico & elaboratè berî solet. Partitur in analyticam seu naturalem & syntheticam seu artificialem. Prima est, ordinem temporum consecratur; nempe quæ tam antecesserunt, quæ vitam ipsam comitantur, quæque eam subsequuntur. Talis est Plinii Sapiendi de laudibus Trajani Oratio. Altera est, omnia ad unum, vel plura quædam nullâ penè habitâ temporum ratione revocant. Sic Tullius, omnem Pompei laudem in Maninâ, ad virtutes refert Imperatorias.

§. II.

De Gratulatione.

Gratulatio seu Epinicium est Oratio, gaudium ob partam victoriam, aut aliud num, quod nuper adeptus est, alicui signatur. Ordietur oratio, ab ipsâ gaudii significatione. Deinde extolletur bonum; quod si

am fuerit, optimè meritum fuisse dicemus; autem leve, etsi recipientis meritis non respondeat, tamen ad præstantiora gradum esse intendemus: laudabitur deinde industria & non muneribus, non precibus, non prensatione, non casu; sed præclaris suis meritis comparatum esse hunc honorem, ostendetur. Precatur ut felix faustumque sibi ipsi, amicis & reipublicæ id bonum fuerit; & tandem ut maiora contendat adhortabimur.

Partam victoriam extollere volens; belli necessitatem, magnitudinem, æquitatem in suscitando, diligentiam & virtutem in gerendo, celeritatem in conficiendo, bona denique victorix, atque utilitates copiosè expones.

§. III.

De Oratione Funebris.

Oratio Funebris est, quæ in alicujus funere, seu in anniversario funeris die, habetur. Duceatur Exordium à rerum humanarum instabilitate; vel ab indignatione in mortem, quoddam bonos ab improbis, bene meritos ab ignavis non secernit; vel à funebris apparatus descriptione, et tristitia audientium silentio; vel tandem ab exclamatione. Confirmatio petetur ex iis quæ defuncto ante-

te mortem, quæ in morte, et quæ post mortem
evenierint. Ante mortem, ejus virtutes, et
clara gesta, ut in Oratione Panegyricâ dicimus,
est, extollemus: hoc tamen discrimine, quod
in hoc orationis genere quidquid lætitiæ
gaudium in audientium animis excitare po-
rat, diligenter vitandum est; et è contrario,
omnia tristitiæ deserviant necesse est, ac moeror.
In morte; circumstantias, genus, causamque
tis considerabis: ut si quis pro patriâ, co-
muni utilitate, aut Religionis causâ acriter pug-
nando, aut negotium publicum gerens, ob-
buerit. Post mortem; totius Reipublicæ jacturam
per partium enumerationem exaggerabis, omni-
umque commiserationem, et dolorem extor-
bis. In peroratione, parentum, et cognatorum
consolationem subtexere poteris; et superstitionem
tandem, ut defuncti mores, et præclara ge-
siti æmulanda proponant, adhortaberis.

§ IV.

De Oratione Eucharisticâ.

Eucharisticon seu Gratiarum actio, est Oratio
quâ ob acceptum aliquod beneficium gratias ageren-
mus. Exordietur à significatione voluptatis ex ad-
cepto beneficio obortæ. Extolletur deinde benè,
ficiûm à personâ dantis, à personâ accipientis,
natione eruetur.

re

sâ quæ datur, & aliis adjunctis, quæ effi-
ciunt acceptum beneficium amplum videatur.
cludetur denique animi grati memorisque
suscitatione.

§ V.

*De aliis Orationibus ad genus Demonstrativum
pertinentibus.*

Epitalamium est Oratio, quâ sponso, & spon-
sæ gratulamur. Si habeatur ante nuptias, Oratio
nuptialis adpellatur. Exordium sumitur vel à
sonâ laudantis, utpote amici aut affinis; vel
nostri & publici gaudii significatione. Lauda-
m, à nuptiarum honestate, utilitate, ac jucundi-
tate petetur, sed maximè ab utriusque Conjugis
tutibus, ut in genere Demonstrativo.

Genethliacum est Oratio, quâ alicujus dies
natus celebratur. In Exordio omnia de-
cent componi ad lætitiâ. Ad laudem pueri,
notabitur ipse dies natalis, mensis, annus si faus-
tus fuerit; nec si qua prospera hoc tempore
evenierint, aut signa visa fuerint tacebuntur.

Ora-

Oratio lustrica est, quæ apud veteres habetur, cum infanti nomen imponeretur.

Propempticon est Oratio, quâ discedente quem nostris studiis votisque prosequimur.

Soteria est Oratio, quâ alicui ob restitutam valetudinem gratulamur.

Isiterion est Oratio, quâ alicujus viri adventus celebratur.

Apobaterion est Oratio, quam habemus, cum ex patriâ, vel quovis alio loco, cum laetitia animi, ob beneficia accepta, testificationem recipimus.

Epibaterion est Oratio, quam habemus, cum ex patriâ, vel quemvis alium locum, post longum abfuerimus, revertimur.

Paranymphea, est Oratio, quæ habetur, cum quis ad Doctoris gradum assumitur.

CAPUT II.

DE ORATIONIBUS AD GENUS DELIBERATIVUM SPECTANTIBUS.

Orationes ad genus Deliberativum spectantes sunt præcipuæ: Suasio & Dissuasio, Hortatio & Dehortatio.

§. I.

Suasio est Oratio, quâ quid faciendum ostenditur. Ducitur ejus materia ab honestate

DE VARIIS ORATIONUM GENERIBUS.

DE VARIIS ORATIONUM GENERIBUS. *Honestum*, est, quod omni utilitate detractum, facile, necessario atque jucundo. *Honestum*, e Cicerone, est quod omni utilitate detractum, per se ipsum laudabile est, & expetendum. *Facile* est, quod gloriam, honorem, divitias, valetudinem, & quidquid propter commodum exspectatur, comparare valeat. *Facile* est, quod sine magno labore aut molestiâ confici potest. *Necessarium* est id, sine quo salus aut commodum tueri non potest. *Jucundum* dicitur tantum, quod adjunctam habet voluptatem animi corporis. In hoc orationis genere, quis suadet, & quibus maxime perpendendum est. Dissuasio est Oratio, quâ ne aliquid fiat, suadet. Dissuadere cupiens, ut in genere Deliberativo notatum manet, rem periculosam esse, incommendam, inanem atque injucundam ostendit.

§ II.

Hortatio est Oratio, quâ amorem illius rei, ad quam hortamur, excitare nitimur. Est pars extrema suasionis; differtque ab eâ, quod habet plus affectuum, quam rationum. Suasio enim intellectum docet vi argumentorum; Hortatio vero cor movet atque inflammat; stimulisque id id audendum, ad quod hortamur, impellit. Id autem facile consequeris spe præmiorum, amore et desiderio rei quæ suadet, alienæ gloriæ.

gloriæ æmulatione, extollendo denique illam partem tribuendo; ita tamen ut facitè quos hortaris virtutem, sed illam maximè probremus: tum denique culpæ turpitudinem in aliis difficillimis rebus jam ostenderumalis subjiendo, poenas periculaque proponendo.

Dehortatio à contrariis Hortationi affluendo, ut ejus animus deterreatur. petenda est.

§ III.

De aliis orationibus in genere Deliberans virtutes, sed maximè liberalitatem; nostram

Commendatio est Oratio, quâ aliquem illum observantiam significabimus; rem commendamus alicui. Præmittitur in eâ laus honestam esse et facilem ostendimus, ac cui personam commendamus. Exponentur enim grati animi officium promittimus.

de causâ commendationis, à personâ commendat. Concitatio est Oratio, quâ ira et odium committis si amicus scilicet, propinquus, aut de overi solet.

benè meritis fuerit: ab eo qui commendat. Conciliatio est Oratio, quâ amoris et studii si dignus ejusmodi gratiâ ob ipsius pietificatione, ac laude ipsius quem conciliare doctrinam, ceterasque virtutes; vel si possumus, benevolentiam pro nobis et aliis capio destitutus, egeus &c: ab eo cui committimus conamur.

damus, si perhumanus et misericors fuerit. Consolatio est Oratio, quâ moerentis animum affinitate aut necessitudine nobis conjunctis afflictis rebus levare intendimus. Præcipua commendatur à re ipsâ, cujus causâ à nobis commendationis capita sunt, primò acceptum malum commendatur; ut si honesta, justa, facilis tollere, et verbis postea suavissimis lenire, eodem nostro denique, tum ejus qui committimus nos tangi infortunio ostendendo: deinde datur nomine, gratum et memorem aniel aliquâ utilitate malum compensari dicemus, pollicebimur.

et si fieri non potest, miseram vitæ humanæ Commonitio est Oratio, quâ errata aliorum conditionem subjiemus; et parvi esse animi ad blandâ suavitate corripimus, illum scilicet erasitate frangi, monstrabimus: significabimus poscundo, ut benevolum reddamus; ejus citemò eam esse doloris naturam, quæ malum excusando, et sociis, suasoribus ac temporibus non minuat, sed adaugeat; et aliorum exempla, qui

Petitio est Oratio, quâ gratiam aut favorem cuius imploramus. Captanda est primò benevolentia ipsius, à quo petimus: extollemus ipsius

qui divinæ voluntati (quo nihil honestius) a
escentes, similia, aut etiam graviora pati
tulerunt, proponemus.

De Invektivâ, Objurgatione, Expostulatione, Exprobratione, Purgatione et Deprecatione nihil opus est ut agamus, cum veterum juris ratio fuerit prorsus immutata.

Ad ea, quæ de Stilo Historico, Orator Poëtico tradiidimus, illustranda; factum idè historicè, oratoriè, & poëticè descriptum, hic cribendum putavimus. Ex Famiâno Strada Prolus. 3. p. 2.

NARRATIO HISTORICA.

Expugnata jam Nicosiâ, urbe totius
opulentissimâ, et sexaginta hominum m
frequente, Mustáphus rerum successu ferro
bis reliquias prædabundo militi donat. D
rati dicuntur in eâ cæde, verius quam p
supra quindecim millia Cypriorum, cap
viginti millia. Præcissum Danduli Prætoris
læ caput Salaminam, muneris loco, mitti
urbis Præfectum. Ex manubiis atque omni
dâ Mustápho pretiosa quæque servantur
navigia duo, et ingentem mycoparonem
onerat; in primis verò egregios formâ p
puellasque totâ ferè Insulâ conquisitis

ni imponit, traditque omnia quadringentis
ætorianis milibus Selimo Imperatori compor-
nda: sive ut essent argumentum victoriæ, si-
ue ut eo lenimento sibi conciliaret ambiguum
principis animum. Vehebatur in eo myoparone
ter captivas Cypria puella nobilis, quæ secum
putans, quid evenisset Patriæ ac suis, quid si-
in Selimi potestate eventurum esset, magnum
animo agitare coepit. Et jam è portu ad
no milliaria processerant, cum milite nitratum
pulverem extrahente ad usum tormentorum, in-
ervenit ibi puella cum lumine. Enim verò nac-
a patrandi facinoris oportunitatem, ardente in
nimo flammâ, respectans modò Patriam, mo-
do Coelum, propius repente prosilit, ac delibe-
ratâ morte ferocior, ingenti sane atuso intra ea
ceptacula ignem jactit. Emicuit illicò feralis
flamma, magnoque fragore avulsa à sedibus
uis tabulata, atque in altum excussa, raptuere
simul eadem vi semiusta hominum corpora: per-
mixtaque et conglobata omnia in aquam decidit
e miserabili sonitu: ceteri aut collisi invicem
et consauciati, aut incensi exceptique undis ex-
piravere. Nec se intra myoparonem continuit
ulades: fragmentis hominum tabularumque ex-
alto latè decidentibus corripuit ignis proxima
navigia, horæque unius spatio, quantum erat
propto regno conquisitum prædæ hominumque.

quatuor exceptis, ex quibus rei series deinceps et lesque puellæ, ac sacræ Deo virgines è gynæceis ac penetralibus ad omnem barbarorum litte consumptum est. Sic una captivarum turbinem foedissimè rapiebantur: civium fortunæ, hostium odio, sive amore pudicitia, præsentiumque supellex, captivorum corpora, et consilio, eadem operâ et barbari Ducis profanaque omnia, rapinâ, cæde, ludibrio, et contumelia fregit, et se suosque subtraxit. Strahebantur, conculcabantur, violabantur. tuti, atque dedecori. Mustáphus ad augendum iis, qui supererant,

NARRATIO CRATORIA.

Intulerat jam sese in Urbem Othomanam erat tota urbe ac regno gemmartum, quantum exercitus, et suoapte ingenio ferox, et vim auri argentique, cum calati, tum rudis vellicentiâ, conceptâque populationis ingentem præterea opere vario, ac signa complura; furens ac præceps, cum ad illatam Chresimum præcipuos quosque captivorum, et prærei cladem omnium maximam, ne quid tantum formâ puellarum puerorumque greges riarum deesset ultra, Mustaphi Ducis inuabus onerariis ac myoparoni imposita Selimo gentiâ, subjiuntur civium bona imperatori Byzantium dono mittit. Vix solverant prædæ atque libidini. Diripiebatur urbs portu navigia spoliis onusta, cum in magnâ sulæ caput, in quam Regni opes captivorum lamentatione, ac feminarum in primis arma confluerant: deliciarum sedes, et spectatu respicientium subinde Patriam, ultimamdam hospitium gratiarum, voluptuaria ac ne saluantium; puellarum quædam reperta est, ta hominum natio, immani hostium truculæ forti animo ac stanti vultu facinus est aggressimorum furore ac rabie cædebat: hæc omnium sæculorum memoriâ prædicandum. per fora ac vias cadaveribus oppletas intellac ut erat integritatis amantissima, id unum titorum sanguis: non ætati, non generi parnebat scilicet, id unice Deum rogabat, ut petur: et quod sine commiseratione dici neclitanti pudicitia opem ferret, confirmaret sibi aræ passim ac templa, Coelitumque ipsam mentem quam dederat ad eam diem, aut indignis sanè modis polluebantur: matronæ erret à se corrumpereque, si quid erat formæ,

cujus gratiâ perversè amabatur, aut saltem
tam auferret ac spiritum, quo spoliari
quam pudore non cupiebat modò sed etiam
dentissimè flagitabat. Et verò auditæ pe-
nam dum classarius ollas sulphurati pulve-
usu procurat, fortè illac Virgo præterit
sâ face, statimque succendi sibi animum
sit immisâ è Coelo flammâ: neque enim
de crediderim conflagrasse tam generosum
tus. Vidit dari jam sibi mentem ac locum
rem momento transigeret, jaceret extremam
nium aleam, seque semel ab infami jugo
retricio dedecore, quod infra nihil ei ac-
poterat, vindicaret. Ergo proprior militi
nihil tale cogitanti, ad ea loculamenta
clam clam strenuèque admotâ (ô fortitudi-
puellæ inauditam! ô manum! ô mentem!)
dio nigri pulveris acervo subjicit facem. Et
verò, flammâ celeriter conceptâ, omnia
simul incendio conflagrarunt, simul ingentis
nitru dissiliente navigio, alii veluti à tormen-
turalibus in altum sublatis, alii autem
præfocati, aut igne combusti, tabulisque
fumantibus impliciti, in aquis perquam
modis extincti sunt. Demum transmissa
igne in proximas onerarias, grassante inces-
per tabulata pice adipeque illita, illæ machi-
laxatis compagibus, ac distractis toto ac-

mentis conciderunt. Atque in hunc modum
es tot annorum spatio collectæ, ac Cypriæ
nobilitatis prospectantibus è Nicosiense lit-
te civibus, stragemque suorum tanquam in sce-
lamentantibus, voraci inter undas incendio
errimè deflagrarunt. Et tu quidem, puella no-
is, ultra Patriæ ruinam, ultra tuorum necem,
extinxisti eâ flammâ tot faces libidinis, interce-
ti captivorum servituti, obruisti hostium ava-
tam, præconiumque victoriæ, exemplum de-
que defensæ fortiter pudicitia posteris re-
listi.

NARRATIO POETICA.

Atque utquam res Cypri, sedemque evertere Regni
Cypricæ poluere acies, ceciditque superba
Nicosia atque omnis mæret Cythereia tellus;
Iustâ plus bello victor truculentius ardet,
collitque animos, civesque urbemque remittit
litiis arbitrio, & prædam poscentibus addit.
vadunt urbem, & quidquid modò cæca nocendi
eterit rabies, subiteque insania cædis,
c inhians prædæ repetit furiosa cupido;
strages non pugna fuit; pars altera ferro,
tera pars jugulis agit. Implacabilis ipse
na movet Ducor, sectumque ante ora suorum
etoris caput ostentat: simul agmina circum
It

It vagus, attonitanque replet terroribus inarent potiùs; refugit tamen ista parentum
 Non ita sanguineum quassat Bellona flagellis amor, teneroque micans in pectore sensus.
 Ægidis objectu, si quando in prælia Marsæpensis igitur votis, sine fine querelas,
 Bistonas immittit, cogitque adsurgere valles od superest fundunt, & quæstu littora complent.
 Ossibus albentes, & euntes sanguine campo minus ingenti sulcata per æquora luctu
 At spoliis quæcumque (Ducem namque illasponsant naves, & femineo ululatu
 mordet

Cura magis) totâ rapuere è divite Cypro, ca, quæ geminas inter sublimior alto
 Tres onerant latas pretiosâ merce carinas, nabat puppis, velisque capacibus omnem
 Vestes argento intextas, defossa talenta auribat Boream, & magnâ se mole ferebat;
 Insecti factique auri, signa aspera gemmis rite vehebatur præstanti corpore Virgo
 Craterasque auro solidos, captivæque Regpro: plorantes hæc inter sola puellas
 Agmina nobilium, pueros atque ore puellas ca genas, alto facinus sub corde premebat.
 Ingenuo, multo vigilandam milite prædam ec tacuit; portu nam vix egressa, dolentes
 Navibus imponunt. Ipse hæc monumenta triumphari, & dictis lenire ita cœpit amicis.
 Threicio mittit Mustâphus dona Tyranno. id jurvat, ó sociæ, crinemque & pectora palmis
 Jamque relinquebant portum, ventoque secum ilacerare modis non proficientibus? aut me
 Odrysias vexilla dabant errantia lunas. edula spes fallit, grande aut aliquid canit inus
 Aufugiunt puppes, retroque remurmurat insidens animo Numen. Sequar omina tanta.
 Icta salo, humentique albescunt æquora sub id quid id est, certè magnum est, quod tendere
 Littore stant longo matres, & rapta per undudum
 Pignora chara vident: nec quid solentibus oprens agitat mihi, nec segni contenta querelâ est.
 Inveniunt; quid enim prodest per cærula curalia conanti similis, similisque furenti
 Poscere felicem, ventosque orare ferentes? ypria, sed miseris non exaudita canebat.
 Scilicet ut facile contingere mænia Thracum est locus extremis subductâ in parte carinis,
 Detur, & immiti longum servire Tyranno. uo grandes ex ære globos, & pulveris ollas
 Naufragium, Caurosque truces, finemque sulphurei, plumbique moras tabulata coërcent.
 rum sic miles dum nitra manu liventia tractat,

Ora

Af.

*Affuit & Virgo, subitoque in pectore flammæ horrendum sonat, accensas liquefacta per auras
Exarsere novæ, secumque; En, inquit, aperta volant, piceusque ambustæ nimbus arenæ
Libertati additus, faciam quod Numine dextillitur, atque imo discluditur Insula fundo;
Jamdudum meditor: misero via nulla pudor, effrico quantum tabulata excussa fragora
Jam superest, turpes nisi flammâ absumere fere dissiliunt, truncisque cadavera membris,
mas,*

*Et nitibus superare meis incendia. Quantum agrantesque trabes nube obvolvuntur eadem,
Heu peragam stragis, strages super ipsa fuit. Coelo confusa gemunt; magno inde sonore
Sed peragam: sic igne juvat succendere petri accipiant, pelagus stridenti extinguit in undâ:
At vos, ô flammæ, vicinæ pabula morti. Ecce verò stetit huc strages, sed tempore eodem
Accipite hanc animam, meque his arcete perfricis incumbens pelago tædasque volantes,
Et sceleris puram, donec licet, addite Coelo accipitesque globos, et saxa reciproca longè
Interea extinctis nefas laudabor, & hosti vetulit, et socias subeuntes ponè carinas
Prædam avertisse, & cineres satiasset me involvit flammis: illæ piceo unguine pingues
Sic memorat, fatoque instante ferocior odii accipiunt inimicum ignem, similique fatiscunt
Jam lucem, dextrâque facem, quam fortè gaudet ambæ. Furit immissis Vulcanus habenis
Sustulit accensam, Divis que in vota vota anstra per, et liquidis manantia robora ceris,
Restitit ancipiti similis, dein concita rursus avulsasque trabes disternit æquore toto,
Quid cessas, anime, increpitat, quando cristes relinquit. Fluitat captiva supellex,
vocat res?*

*Ah! pereat mecum mihi si quid amabile formæ das,
Atque Hêlenâ saltem, castâ flagret æquæ raptæ Ducum, transfixaque pectora
Cyprus!*

*Nec plurâ his, jaculata facem stetit. Ilicet et singultantes extis fumantibus artus.
Exemplò fulgur, tonitruque exterrita pinus. Quin etiam extincti passim super æquore pisces
Evomunt flaminarum undas, et fragmina Coelo. Ex illo visi, tabulaeque in gurgite vasto
Sustulit avulsæ disiecta mole carinæ. Innantes, et adhuc incendia sola ferentes.
Nec tantum, ruptis quoties fornacibus Ælino. Multa quoque ad terras semiustis corpora formis
Hor.*

*Venerunt, æstus ejectamenta furentis,
 Inpleruntque sinus deserto in littore matris
 Quæ dubios artus, incertaque membra legunt
 Sed charas tamen exuvias, vos terque quatuor
 Invidere, quibus cum libertate cadente
 Contigit oppetere, et patriæ superesse
 tum est.*

*Tu verò ante alias fortunatissima Virgo,
 Quæ dudum ingratis lauiisti ignota sub undis
 Tempore jam ex isto, si quid mea carmina
 sunt,*

*Emerges, me vate, tuumque in sæcula non
 Cypria defensi dabit argumenta pudoris;
 Et priscas inter numeraberis Heroïnas.*

DECLAMATIUNCULA

DE CONDONANDIS INJURIIS,

RECITATIONIS GRATIA, AB ELOQUENTIÆ

Candidatis recitanda.

Nhumanum prorsus atque ferinum est, alienas injurias liberaliter ac generosè nolle retere; sed eas sævâ atrociquæ semper cupiditate velle cunctas ulcisci. Non ita mortales illi, si verè quondam sapienterque philosophabantur: Socrates enim multis, qui eum non levibus fecerant damnis, ignovit. Euclides item Megansis, ei, qui magnas petulanter sibi minas marum, atque adeò mortis, intentaverat; jurejurando, interpositaque ejusdem sacramenti religione promisit, se libenter illatas condonaturam injurias. Verum, quod iste verbis erat pollicitus, re ipsâ præstitit sapientissimus Phocion: hic enim, ut testis est Ælianus, per summam invidiam ab inimicis falsò condemnatus Atheis; cum jam porrigente tortore cicutam, morti esset proximus, rogatur ab amicis, vellet eos ad extremum, sapienti quadam oratione solari. Cum-

Cumque ipse taceret, in obsecrationibus illis resistunt, adduntque ne saltem gravaretur, in omnium conditor Deus lenitatem committaribus Natum cohortationibus instruit. Indaverit. Videte quam sit dilectio naturæ inquit; *Filium meum hortor et moneo, ut vestra congrua, & Christianis legibus consentanea istam paternam, licet iniquam, deleat.* Perpendite vigilanter quam multis et arcione perpetuâ. O mentem nobilem ac geminis nos amoris vinculis naturæ totius Auctor sam! O factum egregium, et memoriâ Parens optimus adstrinxerit. Omnes ex eodem intermoriturâ sæculis dignissimum! Si Cno, ab unoque Conditor procreati; eâ-tianis legibus ac institutis hic homo fuisset nos aurâ fruimur, cunctos eadem tellus cultus, adhuc optimo jure, tantam patienti atque sustentat. Sunt præterea sacrosancta tantam clementiam, tantam lenitatem ac umbra communia: idem nos scopus, eadem suetudinem tantam stupefacti miraremur: statudo manet; quam consequi, quâ tandem autem Ethnicus extiterit, & evangelicâ tione possumus, nisi ad condonandas inju-destitutus, quis tanto probitatis ac virtutis exas faciles ac propensi fuerimus? Præstemus, plo non erubescit, et ingenti rubore peritur, præstemus hoc in posterum, si salvi & ditur? Agite Christiani: ubinam excellens columen esse cupimus. Sic enim totius Boni-vitæ sanctimonia, perfectionisque præstantis Archetypon imitabimur: cujus denique quam sanctissima lex vestra, ac instituta præsumus filii charissimi, quos ipse non modò in bunt! Hoccine Divinum venerari Numen? Hoc terreno diversorio coelestibus cumulabit cine Deum Optimum Maximum debitâ obonis; sed etiâ ad sempiterna Regna trans-vantiâ et religione colere? Fraternal sanguis; immortalî gloriâ, immenso gaudio, inef-nem crudelissimè sitire? Leones immanitate, bilique dulcedine perfunder.

bie tigres, ac ferociâ quæque superare? Eni-ta nemini dimittere? O pectora ferrea & ac-mantina! O gentes immanitate barbaras! quonam didicistis hæc miseri? Quem imitan-ni? Cujus sequimini vestigia? Nolite, igitur per Deum immortalem in tam cæco diutius e-

rore

volutari. Memoriâ tenete quam severe re-sistunt, adduntque ne saltem gravaretur, in omnium conditor Deus lenitatem com-mittaribus Natum cohortationibus instruit. Indaverit. Videte quam sit dilectio naturæ inquit; *Filium meum hortor et moneo, ut vestra congrua, & Christianis legibus consentanea istam paternam, licet iniquam, deleat.* Perpendite vigilanter quam multis et arcione perpetuâ. O mentem nobilem ac geminis nos amoris vinculis naturæ totius Auctor sam! O factum egregium, et memoriâ Parens optimus adstrinxerit. Omnes ex eodem intermoriturâ sæculis dignissimum! Si Cno, ab unoque Conditor procreati; eâ-tianis legibus ac institutis hic homo fuisset nos aurâ fruimur, cunctos eadem tellus cultus, adhuc optimo jure, tantam patienti atque sustentat. Sunt præterea sacrosancta tantam clementiam, tantam lenitatem ac umbra communia: idem nos scopus, eadem suetudinem tantam stupefacti miraremur: statudo manet; quam consequi, quâ tandem autem Ethnicus extiterit, & evangelicâ tione possumus, nisi ad condonandas inju-destitutus, quis tanto probitatis ac virtutis exas faciles ac propensi fuerimus? Præstemus, plo non erubescit, et ingenti rubore peritur, præstemus hoc in posterum, si salvi & ditur? Agite Christiani: ubinam excellens columen esse cupimus. Sic enim totius Boni-vitæ sanctimonia, perfectionisque præstantis Archetypon imitabimur: cujus denique quam sanctissima lex vestra, ac instituta præsumus filii charissimi, quos ipse non modò in bunt! Hoccine Divinum venerari Numen? Hoc terreno diversorio coelestibus cumulabit cine Deum Optimum Maximum debitâ obonis; sed etiâ ad sempiterna Regna trans-vantiâ et religione colere? Fraternal sanguis; immortalî gloriâ, immenso gaudio, inef-nem crudelissimè sitire? Leones immanitate, bilique dulcedine perfunder.

DIXI.

INDEX

YORUM, QUÆ IN HOC OPUSCULO
CONTINENTUR.

Historica Prolegomena.	pag. 5
Locis intrinsicis.	7
Locis extrinsicis.	14
Genere Demonstrativo.	16
Genere Deliberativo.	17
Exordio.	19
Narratione.	20
Confirmatione.	21
Argumentatione.	23
Epilogo.	27
Tropis.	29
Figuris verborum.	33
Figuris sententiarum.	37
Amplificatione.	42
Periodo.	43
Ordine, Juncturâ et Numero.	46
aptâ verborum collocatione.	47
variandi ratione.	50
Imitatione.	52
Affectibus excitandis.	53

De Stilo.

De Memoria.

De Pronuntiatione.

De Progymnasmatis.

De Orationibus ad genus Demonstrativum
spectantibus.

De Orationibus in genere Deliberativo.

Exemplum Stili Historici, Oratorii et Poetici.

Declamatiuncula de condonandis injuriis.

FINIS.

BREVE MÉTODO

PARA SABER

LOS TIEMPOS Y ORACIONES LATINAS

PARA EL USO Y UTILIDAD

DE LOS NIÑOS.

Ron

Mallorca

Imprenta y librería de D. Felipe Guasp

calle d'en Morey, num. 104.

1853.

